

Міністерство охорони здоров'я України  
Українська медична стоматологічна академія

Кафедра нервових хвороб з нейрохірургією та медичною генетикою

**“ЗАТВЕРДЖУЮ”**

Перший проректор  
з науково-педагогічної роботи  
\_\_\_\_\_ В.М. Дворник  
“26” травня 2020 року

Неврологія з особливостями дитячого віку

**СИЛАБУС**

освітньо-професійний рівень                      другий (магістерський) рівень вищої освіти

галузь знань    22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність    228 «Педіатрія»

кваліфікація освітня    магістр педіатрії

кваліфікація професійна    лікар-педіатр

форма навчання    Денна

курс та семестр вивчення  
навчальної дисципліни    4 курс, 7 семестр

Силабус навчальної дисципліни  
затверджено на засіданні кафедри  
нервових хвороб з нейрохірургією  
та медичною генетикою

Схвалено цикловою методичною  
комісією  
з терапевтичних та педіатричних  
дисциплін

Зав. кафедри ----- М.Ю. Дельва

Голова ----- І.П. Катеренчук

Протокол від 11 березня 2020 № 9

Протокол від 16 квітня 2020 № 8

## ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Прізвище, ім'я, по батькові викладача (викладачів), науковий ступінь, учене звання	Дельва Михайло Юрійович, д.мед.н., професор Литвиненко Наталія Володимирівна, , д.мед.н., професор Пінчук Вікторія Анатоліївна, к.мед.н., доцент Санік Олександр Володимирович, к.мед.н., доцент Силенко Галина Ярославівна, к.мед.н., доцент Дельва Ірина Іванівна, к.мед.н., доцент Пурденко Татяна Йосипівна, к.мед.н., доцент Кривчун Анжеліна Михайлівна, к.мед.н., доцент Таряник Катерина Анатоліївна, к.мед.н., доцент Гладка Вікторія Михайлівна, к.мед.н., доцент Самарченко Лариса Анатоліївна, к.мед.н., асистент Паленка Олена Євгенівна, , к.мед.н., асистент Піддубна Олександра Олегівна , асистент
Профайл викладача (викладачів)	<a href="https://www.umsa.edu.ua/fakultets/med/kafedry/nervovhvorob">https://www.umsa.edu.ua/fakultets/med/kafedry/nervovhvorob</a>
Контактний телефон	Лікувальні бази: Неврологічне відділення КП "ПОКЛ ім. М.В. Скліфосовського ПОР" - вул. Шевченко, 23, т. (053) 56-42-37, (0532) 52-49-05. Неврологічне відділення КП "1 МКЛ ПМР", вул. Олеся Гончара, 27, т. (053) 67-62-91. Неврологічне відділення КП "5 МКЛ ПМР", вул. Павленківська, 4, т. (0532) 7-06-34
Е-mail:	<a href="mailto:neurostar2012@ukr.net">neurostar2012@ukr.net</a>
Сторінка кафедри на сайті УМСА	<a href="https://www.umsa.edu.ua/fakultets/med/kafedry/nervovhvorob">https://www.umsa.edu.ua/fakultets/med/kafedry/nervovhvorob</a>

### ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

#### Обсяг навчальної дисципліни

Кількість кредитів / годин - **4,0/120**, із них:

Лекції (год.) - **10**

Практичні (год.) - **70**

Самостійна робота (год) - **40**

Вид контролю: - **підсумковий модульний контроль**

- **семестрова підсумкова атестація**

## **Ознаки навчальної дисципліни**

Характер дисципліни : нормативна

Рік навчання - 4

Семестр - 7

## **Політика навчальної дисципліни**

При організації освітнього процесу в УМСА викладачі та студенти діють відповідно до:

Положення про організацію освітнього процесу ([https://www.umsa.edu.ua/storage/department-npr/docs\\_links/o3MhEcAIDHFI4AilBuVYu8T0PfVtJeVK6qnv33oi.pdf](https://www.umsa.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/o3MhEcAIDHFI4AilBuVYu8T0PfVtJeVK6qnv33oi.pdf)); діючих стандартів вищої освіти (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>);

правил внутрішнього розпорядку для студентів УМСА ([https://www.umsa.edu.ua/storage/basic\\_pages/docs/BVmkBEGsFTBbC2GtI9i6WnOlieMSG2BYCuxlJNI6.pdf](https://www.umsa.edu.ua/storage/basic_pages/docs/BVmkBEGsFTBbC2GtI9i6WnOlieMSG2BYCuxlJNI6.pdf));

кодексу академічної доброчесності ([https://www.umsa.edu.ua/storage/department-npr/docs\\_links/xugb1mKV2PTYPLLu13JtfSgoV7Kpv9CzhulKT0rP.pdf](https://www.umsa.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/xugb1mKV2PTYPLLu13JtfSgoV7Kpv9CzhulKT0rP.pdf)) та ін.

## **Опис навчальної дисципліни**

**Неврологія з особливостями дитячого віку** – є однією з дисциплін клінічного етапу додипломної підготовки лікаря, під час вивчення якої відбувається засвоєння студентами теоретичних основ, навичок обстеження неврологічних пацієнтів, методології постановки діагнозу неврологічного захворювання, вибору тактики лікування та надання термінової допомоги при невідкладних станах у неврології.

Вивчення нервової системи у дитини базується на даних вікової еволюції структур і функцій мозку. В кожному віковому періоді є критерії, які визначають межу між нормою та патологією.

Патологія дітей грудного віку завжди представляє підвищену складність для діагностичного процесу. В більшій мірі це відноситься до неврологічного обстеження. В цьому віці на перший план виступають загальні симптоми, які пов'язані з незрілістю центральної нервової системи. Морфологічна незрілість центральної нервової системи проявляється особливостями її функціонування, що характеризується недиференційованістю відповіді на різні подразники, відсутністю стабільності неврологічних реакцій і їх швидкою виснаженістю.

Окреме місце відводиться вивченню перинатальних уражень нервової системи, гострих порушень кровообігу мозку, вроджених вад розвитку нервової системи, порушень функцій вегетативної і периферичної нервової систем, запальних захворювань нервової системи, пароксизмальним станам.

На лекціях та практичних заняттях головним предметом вивчення є хвора дитина з усіма її особливостями. Увага на практичних заняттях приділяється засвоєнню студентами навичок обстеження, постановці топічного і клінічного діагнозів, призначенню лікування та наданню невідкладної допомоги хворим з різними захворюваннями нервової системи.

Важливо створити у студентів уявлення про патогенетичні механізми виникнення захворювань нервової системи, методи профілактики уражень нервової системи.

Отже, неврологія з особливостями дитячого віку – навчальна клінічна дисципліна, яка вивчає методи і прийоми клінічного обстеження пацієнта, особливості професійного спілкування лікаря з дитиною та її батьками, суб'єктивні та об'єктивні прояви захворювань (симптоми і синдроми), причини та механізми їх виникнення і розвитку (семіологія) з метою встановлення діагнозу.

Вивчення дисципліни відбувається у два логічних етапи:

- Перший - засвоєння основних методів фізикального, інструментального та лабораторного обстеження пацієнта, після чого студенти формулюють топічний діагноз ураження нервової системи. Дослідження нервової системи у дітей першого року життя вимагає спеціальних знань, великої спостережливості і вмілого підходу до хворої дитини, так як має специфічні особливості, пов'язані з віковою фізіологією цього періоду розвитку. Відсутність мови, невміння передавати свої відчуття, вираженість загальних реакцій, помітне переважання загальнономозкових симптомів над вогнищевими створюють труднощі в оцінці неврологічного статусу дитини.

- Другий - клінічна неврологія, де студенти засвоюють теоретичні основи спеціальної неврології (етіологічні чинники, патогенетичні механізми виникнення, особливості клініки, діагностики, лікування і профілактики захворювань нервової системи та особливості у дітей).

### **Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни (міждисциплінарні зв'язки):**

а) ґрунтується на вивченні студентами медичної біології, біологічної та біоорганічної хімії, гістології, фізіології та патологічної фізіології, анатомії людини та патоморфології й інтегрується з цими дисциплінами;

б) ґрунтується на вивченні студентами пропедевтичних дисциплін терапевтичного та педіатричного профілю, фармакології, радіології і інтегрується з цими дисциплінами;

в) інтегрується з іншими клінічними дисциплінами (внутрішньою медициною, педіатрією, дитячою нейрохірургією, дитячою онкологією, дитячою психіатрією, медичною генетикою тощо).

### **Мета та завдання навчальної дисципліни:**

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Неврологія з особливостями

дитячого віку» є кінцеві цілі. Опис цілей сформульований через вміння у вигляді цільових завдань (дій):

- визначати основні симптоми і синдроми ураження різних відділів нервової системи;
- інтерпретувати дані функціональної анатомії та клінічної фізіології нервової системи у дітей різних вікових періодів;
- визначити етіологічні фактори та патогенетичні механізми розвитку основних неврологічних захворювань.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Неврологія з особливостями дитячого віку» є:

- ставити попередній діагноз основних неврологічних захворювань.
- аналізувати основні показники лабораторно-інструментальних методів дослідження в неврологічній практиці.
- планувати тактику ведення дитини з неврологічною патологією.

**Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (інтегральна, загальні, спеціальні, матриця компетентностей)**

Дисципліна забезпечує набуття студентами *компетентностей*:

– *інтегральна*:

здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.

**Загальні компетентності:**

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
7. Здатність працювати в команді.
8. Навички міжособистісної взаємодії.
9. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
10. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
11. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків соціально, відповідально та свідомо.
12. Прагнення до збереження навколишнього середовища.
13. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

**Спеціальні компетентності (фахові, предметні):**

1. Навички опитування та клінічного обстеження дитини.
2. Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.
3. Здатність до встановлення синдромного діагнозу захворювання.
4. Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.
5. Здатність до діагностування невідкладних станів.
6. Навички надання екстреної медичної допомоги.
7. Навички виконання медичних маніпуляцій.
8. Здатність до ведення медичної документації.
9. Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів.
10. Здатність до забезпечення необхідного режиму перебування хворої дитини у стаціонарі при лікуванні захворювань.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

### Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
<b>Загальні компетентності</b>					
1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	Знати способи аналізу, синтезу та подальшого сучасного навчання	Вміти проводити аналіз інформації, приймати обґрунтовані рішення, вміти придбати сучасні знання	Встановлювати відповідні зв'язки для досягнення цілей	Нести відповідальність за своєчасне набуття сучасних знань
2.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	Знати сучасні тенденції розвитку галузі та аналізувати їх	Вміти проводити аналіз професійної інформації, приймати обґрунтовані рішення, набувати сучасні знання	Встановлювати відповідні зв'язки для досягнення цілей	Нести відповідальність за своєчасне набуття сучасних знань
3.	Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях	Мати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання	Вміти розв'язувати складні задачі і проблеми, які виникають у професійній діяльності	Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, знань та пояснень, що їх обґрунтують, до фахівців та нефаківців	Відповідати за прийняття рішень у складних умовах
4.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	Мати глибокі знання із структури професійної діяльності	Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань	Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності	Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності
5.	Здатність до адаптації та дії	Знати види та	Вміти застосувати	Встановлювати	Нести відповідаль-

	в новій ситуації	способи адаптації, принципи дії в новій ситуації	засоби саморегуляції, вміти пристосовуватися до нових ситуацій (обставин) життя та діяльності	відповідні зв'язки для досягнення результату	ність своєчасне використання методів саморегуляції
6.	Здатність приймати обгрунтоване рішення	Знати тактики та стратегії спілкування, закони та способи комунікативної поведінки	Вміти приймати обгрунтоване рішення, обирати способи та стратегії спілкування для забезпечення ефективної командної роботи	Використовувати стратегії спілкування та навички міжособистісної взаємодії	Нести відповідальність за вибір та тактику способу комунікації
7.	Здатність працювати в команді	Знати тактики та стратегії спілкування, закони та способи комунікативної поведінки	Вміти приймати обгрунтоване рішення, обирати способи та стратегії спілкування для забезпечення ефективної командної роботи	Використовувати стратегії спілкування	Нести відповідальність за вибір та тактику способу комунікації
8.	Навички міжособистісної взаємодії	Знати закони та способи міжособистісної взаємодії	Вміти обирати способи та стратегії спілкування для міжособистісної взаємодії	Використовувати навички міжособистісної взаємодії	Нести відповідальність за вибір та тактику способу комунікації
9.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово	Мати досконалі знання державної мови	Вміти застосовувати знання державної мови, як усно так і письмово	Використовувати при фаховому та діловому спілкуванні та при підготовці документів державну мову	Нести відповідальність за вільне володіння державною мовою, за розвиток професійних знань
10.	Здатність спілкуватись іноземною мовою	Мати базові знання іноземної мови	Вміти спілкуватись іноземною мовою.	Використовувати іноземну мову у професійній діяльності	Нести відповідальність, за розвиток професійних знань з використанням іноземної мови
11.	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій	Мати глибокі знання в галузі інформаційних і комунікаційних технологій, що застосовуються у професійній діяльності	Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній галузі, що потребує оновлення та інтеграції знань	Використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь
12.	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків	Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених завдань	Вміти визначити мету та завдання бути наполегливим та сумлінним при виконання обов'язків	Встановлювати міжособистісні зв'язки для ефективного виконання завдань та обов'язків	Відповідати за якісне виконання поставлених завдань
13.	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо	Знати свої соціальні та громадські права	Формувати свою громадянську свідомість, вміти	Здатність донести свою громадську та	Відповідати за свою громадянську позицію та

		та обов'язки	діяти відповідно до неї	соціальну позицію	діяльність
14.	Прагнення до збереження навколишнього середовища	Знати проблеми збереження навколишнього середовища та шляхи його збереження	Вміти формувати вимоги до себе та оточуючих щодо збереження навколишнього середовища	Вносити пропозиції відповідним органам та установам щодо заходів до збереження та охорони навколишнього середовища	Нести відповідальність щодо виконання заходів збереження навколишнього середовища в рамках своєї компетенції
15.	Здатність діяти на основі етичних міркувань	Знати основи етики та деонтології	Вміти застосовувати етичні та деонтологічні норми і принципи у професійній діяльності	Здатність донести до пацієнтів, членів їх родин, колег свою професійну позицію	Нести відповідальність щодо виконання етичних та деонтологічних норм і принципів у професійній діяльності

### Спеціальні (фахові) компетентності

1.	Навички опитування та клінічного обстеження пацієнта	Мати спеціалізовані знання про дитину, її органи та системи, знати стандартні схеми опитування та фізикального обстеження дитини	Вміти провести бесіду з дитиною та її батьками, її огляд, пальпацію, перкусію, аускультацию на підставі алгоритмів та стандартів	Ефективно формувати комунікаційну стратегію при спілкуванні з дитиною та її батьками.. Вносити інформацію про стан здоров'я дитини до відповідної медичної документації	Нести відповідальність за якісний збір отриманої інформації на підставі співбесіди, опитування, обстеження та за своєчасне оцінювання загального стану здоров'я хворої дитини
2.	Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів	Мати спеціалізовані знання про дитину, її органи та системи, стандартні методики проведення лабораторних та інструментальних досліджень, визначених програмою	Вміти аналізувати результати лабораторних та інструментальних досліджень та на їх підставі оцінити інформацію щодо стану хворої дитини	Формувати та донести до дитини, її батьків та фахівців висновки що до необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень	Нести відповідальність за прийняття рішення щодо оцінювання результатів лабораторних та інструментальних досліджень
3.	Здатність до встановлення синдромного діагнозу захворювання	Мати спеціалізовані знання про дитину, її органи та системи; стандартні методи обстеження; алгоритми діагностики захворювань; алгоритми виділення провідних симптомів та	Вміти проводити фізикальне обстеження дитини; вміти приймати обґрунтовані рішення щодо виділення провідного клінічного симптому або синдрому; вміти призначити лабораторне та	На підставі нормативних документів вести медичну документацію пацієнта (карту стаціонарного хворого тощо)	Дотримуючись етичних та юридичних норм, нести відповідальність за прийняття обґрунтованих рішень і дій щодо правильності встановленого синдромального діагнозу захворювання

		синдромів; методи лабораторного та інструментального обстеження; знання щодо оцінки стану дитини	інструментальне обстеження хворої дитини шляхом застосування стандартних методик		
4.	Здатність до діагностування невідкладних станів	Мати спеціалізовані знання про дитину, її органи та системи, стандартні методики обстеження дитини	Вміти, в умовах нестачі інформації, використовуючи стандартні методики, шляхом прийняття обґрунтованого рішення оцінити стан дитини та необхідність надання невідкладної допомоги	За будь-яких обставин, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм прийняти обґрунтоване рішення щодо оцінки стану дитини та організації необхідних медичних заходів в залежності від стану дитини	Нести відповідальність за своєчасність та ефективність медичних заходів щодо діагностування невідкладних станів
5.	Навички надання екстреної медичної допомоги	Мати спеціалізовані знання про будову тіла дитини, її органи та системи; алгоритм надання екстреної медичної допомоги при невідкладних станах (зупинка серця та дихання)	Вміти надавати екстрену медичну допомогу при невідкладному стані - проводити непрямий масаж серця та штучне дихання	Пояснити необхідність та порядок проведення лікувальних заходів екстреної медичної допомоги	Нести відповідальність за своєчасність та якість надання екстреної медичної допомоги
6.	Навички виконання медичних маніпуляцій	Мати спеціалізовані знання про дитину, її органи та системи; знання алгоритмів виконання медичних маніпуляцій, передбачених програмою	Вміти виконувати медичні маніпуляції, передбачені програмою	Обґрунтовано формувати та довести до дитини, її батьків та фахівців висновки щодо необхідності проведення медичних маніпуляцій	Нести відповідальність за якість виконання медичних маніпуляцій
7.	Здатність до ведення медичної документації	Знати систему офіційного документообігу в професійній роботі медичного персоналу, включаючи сучасні комп'ютерні інформаційні технології	Вміти визначати джерело та місце знаходження потрібної інформації в залежності від її типу; вміти обробляти інформацію та проводити аналіз отриманої інформації	Отримувати необхідну інформацію з визначеного джерела та на підставі її аналізу формувати відповідні висновки	Нести відповідальність за повноту та якість аналізу інформації та висновків на підставі її аналізу
8.	Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів	Знати систему санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів в умовах медичного	Мати навички щодо організації санітарно-гігієнічного та лікувально-охоронного	Знати принципи подання інформації щодо санітарно-гігієнічного стану приміщень	Нести відповідальність за своєчасне та якісне проведення заходів із забезпечення санітарно-

		стаціонару. Знати принципи організації раціонального харчування, принципи і методи пропаганди здорового способу життя	режимів основних підрозділів стаціонару. Вміти організувати пропаганду здорового способу життя	та дотримання загально-лікарняного та лікувально-охоронного режимів керівництву структурних підрозділів лікувального закладу; використовувати лекції та співбесіди	гігієнічного та лікувально-охоронного режимів основних підрозділів стаціонару, пропаганди здорового способу життя
9.	Здатність до забезпечення необхідного режиму перебування у стаціонарі при лікуванні захворювань	Мати спеціалізовані знання про дитину, її органи та системи; етичні норми; алгоритми забезпечення режиму перебування у стаціонарі під час проведення лікування	Вміти забезпечити визначений лікарем необхідний режим праці та відпочинку при лікуванні захворювання	Донести до дитини та фахівців висновки щодо необхідного режиму перебування у стаціонарі, режимів активності та відпочинку при лікуванні захворювання	Нести відповідальність за забезпечення умов дотримання призначеного лікарем режиму праці та відпочинку при лікуванні захворювання

*Результати навчання до дисципліни:*

по завершенню вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

**знати:**

- місце неврології як науки, галузі практичної медицини і навчального предмету;

- методичні основи та схеми клінічного неврологічного обстеження дитини: дослідження вищих кіркових функцій, черепно-мозкових нервів, рухових, чутливих функцій, координації рухів, вегетативної нервової системи та особливості оцінки неврологічного статусу дітей грудного віку;

- зміни спинномозкової рідини, вікові особливості складу ліквору;

- менінгеальний симптомокомплекс;

- параклінічні методи обстеження дітей (нейровізуалізаційні, ультразвукові та електрофізіологічні);

- клініко-діагностичні інтерпретації показників найважливіших лабораторно-інструментальних досліджень;

- найважливіші симптоми та синдроми у клініці нервових хвороб та їх семіологічне тлумачення;

- найважливіші питання клінічної неврології: запальні та судинні захворювання головного мозку, перинатальні ураження нервової системи, захворювання вегетативної нервової системи, прогресуючі та демієлінізуючі захворювання, захворювання периферичної нервової системи, спадкові захворювання нервової системи, вроджені дефекти хребта і спинного мозку,

епілепсія і неепілептичні пароксизмальні стани, їх етіологічні та патогенетичні фактори формування;

- сучасні методи діагностики, лікування та профілактики захворювань нервової системи, враховуючі принципи доказової медицини.

### **Вміти:**

оцінити неврологічний статус дитини (обстеження обсягу активних та пасивних рухів, тонусу і сили м'язів, сухожилкових, периостальних, шкірних рефлексів (карпо-радіальних, з біцепса, з трицепса, колінних, ахілових, черевних), патологічних рефлексів (Бабінського, Оппенгейма, Гордона, Шеффера, Россолімо, Бехтерева, Жуковського та інші) та синкінезій, координації рухів (пальце-носова, колінно-п'яткова проби, проби на адіадохокінез та дисметрію), виявлення статичної, динамічної атаксії, чутливості (поверхневих, глибоких і складних видів), симптомів натягнення, нюху і смаку, гостроти зору, полів зору, кольоросприйняття, функції окорухових нервів, функцій V нерва, функцій VII нерва, функцій IX-X нервів, функцій XI-XII нервів, вегетативної нервової системи, менінгеальних симптомів (ригідність потиличних м'язів, симптоми Керніга, Брудзинського, Лесажа), реактивних больових феноменів: симптом Менделя, виличний симптом Бехтерева, місця виходу малого й великого потиличних нервів, мови, праксису, гнозису, письма, читання, рахунку) та виділити особливості оцінки неврологічного статусу дітей грудного віку;

- виділити та зафіксувати провідний топічний синдром та встановити клінічний діагноз;

- трактувати основні показники допоміжних методів обстеження в неврологічній клініці (електрофізіологічних, ультразвукових, рентгенологічних, комп'ютерно-томографічних) та їх вікові особливості;

- самостійно обстежувати дітей з неврологічною патологією зі складанням історії хвороби та призначенням сучасної діагностики та лікування, враховуючи принципи доказової медицини;

- виявити ознаки невідкладного стану у дитини, за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, в закладі охорони здоров'я, його підрозділі), використовуючи стандартні методики фізикального обстеження та можливого анамнезу, знання про дитину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм;

- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у клініці нервових хвороб.

### Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Семінари	Практичні	СРС
1	2	3	4	5	6
<b>Модуль 1. Загальна неврологія.</b>	45	4		28	13
<u>Змістовий модуль 1. Введення. Симптоми рухових та чутливих розладів.</u>	22	4		12	6
Лекція 1. Введення в неврологію. Принципи структури і функцій нервової системи. Розвиток рухових функцій. Синдроми руху. Синдром паркінсонізму та нейрохімічні механізми його виникнення.	2	2			
1. Принципи будови та функціонування нервової системи. Загальні дані про розвиток нервової системи у дітей. Функціональна одиниця нервової системи. Уявлення про рефлекс та рефлекторну дугу. Особливості рефлекторної сфери у дітей.	2,5			2	0,5
2. Довільні рухи та їх порушення. Пірамідна система. Кірково-ядерний та кірково-спінальний шляхи. Симптоми центрального і периферичного парезів, патогенез симптомів. Патологічні рефлекси, методика дослідження. Симптомо-комплекси порушень руху при ураженні різних рівнів кортико-мускулярного шляху. Особливості рухових функцій у дітей.	3			2	1
3. Мозочок. Синдроми ураження мозочка. Види атаксій. Особливості дослідження координації рухів у дітей.	2,5			2	0,5
4. Екстрапірамідна система та синдроми її ураження. Особливості обстеження екстрапірамідної системи у дітей.	2,5			2	0,5
5. Чутлива система та симптоми її	2,5			2	0,5

ураження. Види і типи порушення чутливості. Особливості оцінки чутливої сфери у дітей.					
6. Практичні навички. Мікрокурація і топічна діагностика ураження рухових і чутливих систем.	3			2	1
Змістовий модуль 2. <u>Патологія черепних нервів. Порушення вегетативної нервової системи та вищих мозкових функцій. Менінгеальний синдром. Додаткові методи дослідження в неврології.</u>	25			16	9
7. Патологія IX-XII пар черепних нервів. Бульбарний і псевдобульбарний синдроми. Особливості оцінки функцій IX-XII пар черепних нервів у дітей.	2.5			2	0,5
8. Трійчастий, лицевий, присінково-завитковий нерви та симптоми їх ураження. Особливості оцінки функції V, VII та VIII пар черепних нервів у дітей.	3			2	1
9. Патологія нюхового та зорового аналізаторів. Синдроми ураження окорухових нервів. Особливості оцінки функції нюхового та зорового аналізаторів, окорухових нервів у дітей.	3			2	1
Лекція 2. Вищі мозкові функції та їх порушення. Особливості формування вищих психічних функцій.	2	2			
10. Локалізація функцій в корі головного мозку. Симптоми ураження. Особливості формування вищих психічних функцій. Синдроми ураження оболонки мозку. Менінгеальний синдром. Особливості менінгеального синдрому у дітей. Симптом Лесажа.	3			2	1
11. Вегетативна нервова система, синдроми ураження. Особливості вегетативної нервової системи	2.5			2	0,5

дитини.					
- Симптомокомплекс ураження спинного мозку.	1				1
12. Параклінічні методи дослідження в неврології. Вікові особливості показників додаткових методів дослідження. Спинномозкова рідина, її дослідження. Вікові особливості складу ліквору.	3			2	1
13. Практичні навички. Мікрокурація і топічна діагностика ураження рухової і чутливих системи, мозочка, черепних нервів. Особливості оцінки неврологічного статусу дитини.	3			2	1
14. Підсумковий модульний контроль:	4			2	2
<b>Модуль 2. Спеціальна неврологія.</b>	33	6		42	27
Змістовий модуль 3. <u>Перинатальні ураження нервової системи, основні неврологічні синдроми. Судинні захворювання головного та спинного мозку. Захворювання вегетативної нервової системи. Вроджені дефекти хребта і спинного мозку.</u>	32	6		14	12
- Основні неврологічні синдроми.	1				1
15. Перинатальні ураження нервової системи. Дитячий церебральний параліч.	3			2	1
- Перинатальні ураження нервової системи. Гіпоксично-ішемічні ураження головного мозку. Гіпоксично-геморагічні ураження головного мозку.	1				1
16. Ішемічні інсульти. Особливості перебігу ішемічного інсульту у дітей.	3			2	1
17. Геморагічні інсульти. Особливості перебігу геморагічного	3			2	1

інсульту у дітей.					
18. Судинні захворювання спинного мозку. Особливості судинних захворювань спинного мозку у дітей.	3			2	1
19. Практичні навички. Самостійна курація хворих зі складанням історії хвороби.	6			2	4
20. Захворювання вегетативної нервової системи.	3			2	1
21. Вроджені дефекти хребта і спинного мозку.	3			2	1
Змістовий модуль 4. <u>Інфекційні, інфекційно-алергічні, демієлінізуючі та прогресуючі захворювання нервової системи, пріонові інфекції.</u>	18			12	6
Лекція 3. Запальні захворювання головного мозку.	2	2			
22. Менінгіти. Арахноїдіти.	3			2	1
23. Енцефаліти. Хвороба Лайма.	3			2	1
24. Нейросифіліс. Неврологічні розлади при вродженому сифілісі. Нейроревматизм. Неврологічні прояви поліміозиту-дерматоміозиту.	3			2	1
25. Ураження нервової системи за наявності ВІЛ-інфекції. Неврологічні розлади при синдромі вродженого імунodefіциту, обумовленого ВІЛ. Поліомієліт. Повільні нейроінфекції.	3			2	1
Лекція 4. Демієлінізуючі захворювання нервової системи. Прогресуючі захворювання нервової системи.	2	2			
26. Прогресуючі захворювання нервової системи.	3			2	1
27. Демієлінізуючі захворювання нервової системи.	3			2	1
Змістовий модуль 5. <u>Захворювання периферичної нервової системи.</u>	25			16	9

<u>Епілепсія і неепілептичні пароксизмальні стани. Спадково–дегенеративні захворювання нервової системи.</u>					
28. Захворювання периферичної нервової системи (клінічна класифікація захворювань периферичної нервової системи (1987). Поняття про невропатію і невралгію. Невропатії променевого, ліктьового, серединного, сідничого, малогомілкового, великогомілкового нервів).	3			2	1
29. Захворювання периферичної нервової системи (радикуліти, гангліоніти, тунци. Полірадикулоневрит Гійена-Барє. Вторинні поліневропатії – діабетична, алкогольна, токсична. Плечовий плексит. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика і лікування).	3			2	1
30. Епілепсія і неепілептичні пароксизмальні стани.	3			2	1
Лекція 5. Спадкові захворювання нервової системи.	2	2			
31. Спадково-дегенеративні захворювання нервово-м'язової системи.	3			2	1
32. Спадково-дегенеративні захворювання мозочкової, пірамідної та екстрапірамідної системи.	3			2	1
33. Практичні навички. Захист історії хвороби.	3			2	1
34. Теоретичний контроль (розв'язування задач Крок-2) та контроль практичних навичок для допуску до СПА, в тому числі:	7			4	3
<b>Усього годин</b>	120	10		70	40

**Тематичний план лекцій (за модулями) із зазначенням основних питань, що розглядаються на лекції**

№ з.п	Назва теми	Кількість годин
	Модуль 1. <u>Загальна неврологія.</u>	

1	<p>Введення в неврологію Принципи структури і функцій нервової системи. Розвиток рухових функцій. Синдроми руху. Синдром паркінсонізму та нейрохімічні механізми його виникнення.</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Головні етапи філо- і онтогенезу нервової системи. Структурна і функціональна одиниця нервової системи. Головні анатомо-топографічні відділи нервової системи: півкулі мозку, підкіркові вузли, стовбур мозку, спинний мозок, корінці, спинальні ганглії, сплетіння, периферичні нерви.</li> <li>2. Уявлення про рефлекс і рефлекторну дугу, умовні і безумовні рефлекси, рівнів замикання шкірних, сухожилкових і периостальних рефлексів. Розвиток рухових функцій.</li> <li>3. Провідні шляхи довільних рухів.</li> <li>4. Ознаки периферичного та центрального парезів.</li> <li>5. Топічна діагностика патології довільних рухів.</li> <li>6. Методика досліджень довільних рухів.</li> <li>7. Анатомія мозочка та його розташування.</li> <li>8. Основні функції мозочка.</li> <li>9. Провідні шляхи мозочка - його три пари ніжок.</li> <li>10. Методика дослідження координації рухів.</li> <li>11. Диференційна діагностика атаксій.</li> <li>12. Анатомічні структури та провідні шляхи стріопалідарної системи.</li> <li>13. Функція стріопалідарної системи.</li> <li>14. Клінічні ознаки ураження неостріатуму.</li> <li>15. Клінічні ознаки палідонігрального синдрому.</li> </ol>	2
2	<p>Вищі мозкові функції та їх порушення. Особливості формування вищих психічних функцій.</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Особливості формування вищих психічних функцій.</li> <li>2. Функціональні особливості кіркових ділянок лобної, тім'яної, скроневої, потиличної частин великих півкуль головного мозку. Проекційні поля.</li> <li>3. Поняття про функціональну асиметрію півкуль.</li> <li>4. Апраксії, агнозії, їх види.</li> <li>5. Афазії, клінічні форми, топічна діагностика.</li> <li>6. Алексія, аграфія, акалькулія.</li> <li>7. Синдроми ураження окремих долей головного мозку, правої і лівої півкуль.</li> <li>8. Синдроми подразнення кори великих півкуль.</li> </ol>	2
	Модуль 2. <u>Спеціальна неврологія.</u>	
3	<p>Запальні захворювання головного мозку.</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Класифікація менінгітів.</li> </ol>	2

	<p>2. Гнійні менінгіти. Первинний менінгококовий менінгіт, Вторинні менінгіти: пневмококовий, стафілококовий. Клініка, діагностика, показники ліквору, лікування, профілактика.</p> <p>3. Серозні менінгіти. Первинні вірусні: лімфоцитарний хориоменінгіт, ентеровірусний менінгіт (ЕСНО, Коксакі), паротитний та інші. Вторинні: туберкульозний менінгіт. Клініка, діагностика, лікування, профілактика.</p> <p>4. Арахноїдіти. Етіологія, патогенез. Класифікація за локалізацією: арахноїдіти задньої черепної ямки, базальний, конвексимальний. Клініка, перебіг, діагностика. Диференціальна діагностика. Лікування і профілактика.</p> <p>5. Класифікація енцефалітів.</p> <p>6. Первинні енцефаліти: епідемічний, кліщовий весняно-літній, герпетичний. Вторинні енцефаліти: ревматичний (мала хорея), поствакцинальний, при вітряній віспі, корі, краснусі. Клініка, перебіг, форми захворювання, діагностика.</p> <p>7. Ураження нервової системи при грипі (грипозний геморагічний енцефаліт, енцефалопатія).</p> <p>8. Інфекційна енцефалопатія – дисциркуляторно-дистрофічні Перебіг, діагностика, диференціальна діагностика, лікування, профілактика.</p> <p>9. Хвороба Лайма. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування.</p>	
4	<p>Демієлінізуючі захворювання нервової системи. Прогресуючі захворювання нервової системи.</p> <p>1. Розсіяний склероз, гострий розсіяний енцефаломієліт. Гострий поперековий мієліт. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування.</p> <p>2. Сирингомієлія. Бічний аміотрофічний склероз. Міастенія. Етіологія, патогенез, клінічні симптоми і клінічні форми, діагностика та лікування.</p> <p>3. Міастенічний і холінергічний криз, диф. діагностика, невідкладна допомога.</p>	2
5	<p>Спадкові захворювання нервової системи.</p> <p>1. Первинна прогресуюча м'язова дистрофія (міопатії) – Дюшена, Эрба-Рота, Ландузі-Дежеріна. Вторинні аміотрофії – невральна Шарко-Марі і спінальні Вердніга-Гофмана, Кугельберга-Веландер. Тип спадковості, клініка, лікування.</p> <p>2. Захворювання нервово-м'язової системи: міотонія</p>	2

Томсена, дистрофічна міотонія, пароксизмальна міоплегія. Тип спадковості, клініка, лікування. 3. Захворювання пірамідної системи – спастична параплегія Штрюмпеля; екстрапірамідної системи – хвороба Паркінсона, ювенільний паркінсонізм, гепатоцеребральна дистрофія, хорея Гентінгтона. Тип спадковості, клініка, лікування. 4. Хромосомні хвороби, хвороба Дауна. Поняття про медико-генетичні методи дослідження.	
Разом	10

**Тематичний план семінарських занять за модулями і змістовими модулями із зазначенням основних питань, що розглядаються на семінарському занятті (навчальним планом непередбачені)**

**Тематичний план практичних занять за модулями і змістовими модулями із зазначенням основних питань, що розглядаються на практичному занятті**

<b>№ з.п.</b>	<b>ТЕМА</b>	<b>Кількість годин</b>
	<i><b>Модуль 1: Загальна неврологія.</b></i>	
1.	<b>Принципи будови та функціонування нервової системи.</b> Загальні дані про розвиток нервової системи у дітей. Функціональна одиниця нервової системи. Уявлення про рефлекс та рефлекторну дугу. Особливості рефлекторної сфери у дітей.	2
2.	<b>Довільні рухи та їх порушення.</b> Пірамідна система. Кірково-ядерний та кірково-спінальний шляхи. Симптоми центрального і периферичного парезів, патогенез симптомів. Патологічні рефлекси, методика дослідження. Симптомокомплекс порушень руху при ураженні різних рівнів кортико-мускулярного шляху. Особливості рухових функцій у дітей.	2
3.	<b>Мозочок. Синдроми ураження мозочка. Види атаксій.</b> Анатомія мозочка, провідні шляхи нижньої, середньої, верхньої ніжок мозочка. Ознаки ураження. Методика дослідження координації рухів. Диференціальна діагностика атаксій. Особливості дослідження координації рухів у дітей.	2
4.	<b>Екстрапірамідна система та синдроми її ураження.</b> Анатомія стріопалідарної системи - стріарного і палідарного відділів. Біохімія екстрапірамідної системи – сучасні уявлення про обмін і концентрацію катехоламінів	2

	в нігростріарній системі. Функції екстрапірамідної системи, синдроми ураження: гіпертонічно-гіпокінетичний (паркінсонізм) і гіпотонічно-гіперкінетичний (гіперкінези). Методика дослідження. Особливості обстеження екстрапірамідної системи у дітей.	
5.	<b>Чутлива система та симптоми її ураження. Види і типи порушення чутливості.</b> Класифікація чутливості. Провідні шляхи поверхневої і глибокої чутливості. Методика дослідження різних видів чутливості. Особливості оцінки чутливої сфери у дітей. Поняття про ноцицептивну і антиноцицептивну систему мозку. Клінічні синдроми (типи) порушень чутливості: периферичний, сегментарний, провідниковий, кірковий. Топічна діагностика порушень чутливості.	2
6.	<b>Практичні навички.</b> Мікрокурація і топічна діагностика ураження рухових і чутливих систем.	2
7.	<b>Патологія IX-XII пар черепних нервів. Бульбарний і псевдобульбарний синдроми.</b> Топографія ядер: провідні шляхи язикоглоткового, блукаючого, додаткового і під'язикового нервів. Функції каудальної групи черепних нервів. Методика дослідження, клінічні ознаки ураження. Особливості оцінки функцій IX-XII пар черепних нервів у дітей. Альтернуючі синдроми Джексона, Валенберга-Захарченко. Бульбарний і псевдобульбарний синдроми, диференційна діагностика.	2
8.	<b>Трійчастий, лицевий, присінково-завитковий нерви та симптоми їх ураження.</b> Черепні нерви мосто-мозочкового кута і провідні шляхи трійчастого, лицевого, вестибулокохлеарного нервів, їх функція. Методика дослідження, клінічні синдроми ураження на різних рівнях, альтернуючий синдром Мійяра-Гублера. Особливості оцінки функції V, VII та VIII пар черепних нервів у дітей.	2
9.	<b>Патологія нюхового та зорового аналізаторів.</b> Топографія ядер і провідні ока. Альтернуючі синдроми Вебера, Фовілля, синдром Арджіл-Робертсона шляхи окорухового, блокового, відвідного нервів. Функції окорухових нервів. Методика дослідження. Клінічні ознаки ураження. Іннервація погляду. Симпатична іннервація. Провідні шляхи нюхового, зорового аналізаторів. Рефлекторна дуга зіничного рефлексу. Клінічні ознаки ураження на різних рівнях. Методика дослідження. <b>Синдроми ураження окорухових нервів.</b> Симптоми ураження: птоз, косоокість, диплопія, порушення конвергенції і акомодациї, офтальмоплегія (часткова і	2

	повна); зіничні реакції, рефлекторна дуга зіничного рефлексу, порушення зіничних реакцій (синдром Аргайля-Робертсона), міоз, мідріаз, анізокорія. Особливості оцінки функції нюхового та зорового аналізаторів, окорухових нервів у дітей.	
10.	<b>Локалізація функцій в корі головного мозку. Симптоми ураження.</b> Особливості формування вищих психічних функцій. Функціональні особливості кіркових ділянок лобної, тім'яної, скроневої, потиличної частин великих півкуль головного мозку. Проекційні поля. Поняття про функціональну асиметрію півкуль. Апраксії, агнозії, їх види. Афазії, клінічні форми, топічна діагностика. Алексія, аграфія, акалькулія. Синдроми ураження окремих долей головного мозку, правої і лівої півкуль. Синдроми подразнення кори великих півкуль. <b>Синдроми ураження оболонки мозку. Менінгеальний синдром.</b> Оболонки головного і спинного мозку. Фізіологія ліквороутворення. Менінгеальні симптоми: головний біль, блювання, загальна гіперестезія, світлобоязнь, ригідність потиличних м'язів, симптом Керніга, симптоми Брудзинського (верхній, середній, нижній), тризм, локальні реактивні больові феномени, с-м Менделя, виличний симптом Бехтерева, біль при натискуванні точок виходу малого й великого потиличних нервів. Менінгеальна поза хворого. Особливості менінгеального синдрому у дітей. Симптом Лесажа.	2
11.	<b>Вегетативна нервова система, синдроми ураження.</b> Анатомія, фізіологія, симптоми ураження надсегментарних і сегментарних структур вегетативної нервової системи, симпатичного і парасимпатичного її відділів на різних рівнях. Особливості вегетативної нервової системи дитини.	2
12.	<b>Параклінічні методи дослідження в неврології. Спинномозкова рідина, її дослідження.</b> Оболонки головного і спинного мозку. Параклінічні методи дослідження в неврології – рентгенологічні (рентгенографія черепа, хребта, ангиографія, вентрикулографія, комп'ютерна томографія). ЕХО-ЕГ, РЕГ, ЕЕГ, ЕНМГ, дослідження електрозбудливості, системи гемостаза, сцинтиграфія. ЯМР-томографія, доплерографія. Вікові особливості показників додаткових методів дослідження. Склад ліквору в нормі, його видозміни при менінгітах, пухлинах, геморагічному інсульті, туберкульозі. Клітинно-білкова, білково-клітинна дисоціація. Плеоцитоз. Вікові особливості складу ліквору.	2
13.	<b>Практичні навички.</b> Мікрокурація і топічна діагностика	2

	ураження рухової і чутливих системи, мозочка, черепних нервів. Особливості оцінки неврологічного статусу дитини.	
14.	<b>Підсумковий модульний контроль:</b>	<b>2</b>
	<b>РАЗОМ</b>	<b>28</b>
	<b>Модуль 2: Спеціальна неврологія.</b>	
15.	<b>Перинатальні ураження нервової системи.</b> Дитячий церебральний параліч. Етіологія, патогенез, класифікація ДЦП. Клінічна картина різних форм ДЦП, діагностика, лікування. Медико-соціальна реабілітація. Прогноз захворювання.	2
16.	<b>Ішемічні інсульти.</b> Класифікація. Етіологічні фактори і патогенез ішемічних інсультів. Диференційна діагностика ішемічних та геморагічних інсультів. Принципи лікування. Недиференційоване та диференційоване лікування інсультів. Показання та протипоказання до хірургічного лікування гострих порушень мозкового кровообігу. Лікування хворих в період залишкових явищ після церебральних інсультів. Реабілітація хворих. Профілактика судинних захворювань головного мозку. Сучасні принципи лікування з використанням стандартів лікування та принципів доказової медицини. Ішемічний інсульт у дітей. Особливості етіології, патогенезу, клініки, діагностики та лікування.	2
17.	<b>Геморагічні інсульти.</b> Класифікація. Етіологічні фактори і патогенез геморагічних інсультів. Диференційна діагностика ішемічних та геморагічних інсультів. Принципи лікування. Недиференційоване та диференційоване лікування інсультів. Показання та протипоказання до хірургічного лікування гострих порушень мозкового кровообігу. Лікування хворих в період залишкових явищ після церебральних інсультів. Реабілітація хворих. Профілактика судинних захворювань головного мозку. Геморагічний інсульт у дітей. Особливості етіології, патогенезу, клініки, діагностики та лікування.	2
18.	<b>Судинні захворювання спинного мозку.</b> Класифікація. Етіологічні фактори і патогенез гострих порушень спінального кровообігу. Диференційна діагностика інсультів. Принципи лікування. Недиференційоване та диференційоване лікування інсультів. Лікування хворих в період залишкових явищ після спінальних інсультів. Особливості судинних захворювань спинного мозку у дітей.	2
19.	<b>Практичні навички.</b> Самостійна курація хворих дітей зі	2

	складанням історії хвороби.	
20.	<b>Захворювання вегетативної нервової системи.</b> Гіпоталамічний синдром – нейроендокринна, нейродистрофічна, вегето-судинна форми. Вегето-судинна дистонія. Симпато-адреналові, вагоінсулярні кризи. Клініка, діагностика, лікування.	2
21.	<b>Вроджені дефекти хребта і спинного мозку.</b> Краніовертебральні аномалії: синдром Денді-Уокера, Арнольда – Кіарі, вроджена гідроцефалія. Патоморфологія, клінічні особливості, діагностика, лікування. Спінальний дизрафізм: приховане розщеплення хребта, менингоцеле, мієломенингоцеле, мієлодисплазія, синдром Кліппеля-Фейля. Патоморфологія, клінічні особливості, діагностика, лікування.	2
22.	<b>Менінгіти. Арахноїди.</b> Менінгіти. Класифікація менінгітів: первинні і вторинні, гнійні і серозні. Гнійні менінгіти. Первинний менингококовий менінгіт, клініка, діагностика, особливості перебігу, атипів форми. Вторинні менінгіти: пневмококовий, стафілококовий. Клініка, діагностика, показники ліквору, лікування, профілактика. Серозні менінгіти. Первинні вірусні: лімфоцитарний хориоменингіт, ентеровірусний менінгіт (ЕСНО, Коксакі), паротитний та інші. Вторинні: туберкульозний менінгіт та менінгіти при інших інфекціях. Клініка, діагностика, значення дослідження ліквору в диференціальній діагностиці, лікування, профілактика. Арахноїди. Етіологія, патогенез. Патоморфологія: злипливий, кистозний. Класифікація за локалізацією: арахноїди задньої черепної ямки, базальний, конвексимальний. Клініка, перебіг, діагностика. Диференціальна діагностика. Лікування і профілактика.	2
23.	<b>Енцефаліти.</b> Енцефаліти. Класифікація. Первинні енцефаліти: епідемічний, кліщовий весняно-літній, герпетичний. Вторинні енцефаліти: ревматичний (мала хорея), поствакцинальний, при вітряній віспі, корі, краснусі. Клініка, перебіг, форми захворювання, діагностика. Ураження нервової системи при грипі (грипозний геморагічний енцефаліт, енцефалопатія). Інфекційна енцефалопатія – дисциркуляторно-дистрофічні зміни головного мозку без виражених вогнищевих уражень з переваженням в клініці астеничних проявів, вегетативної дистонії, інтракраніальної гіпертензії. Перебіг, діагностика,	2

	диференціальна діагностика, лікування, профілактика. <b>Хвороба Лайма.</b>	
24.	<b>Нейросифіліс. Нейроревматизм. Неврологічні прояви поліміозиту-дерматоміозиту.</b> Нейроревматизм: етіологія, патогенез, основні клінічні форми, їх діагностика, лікування. Нейросифіліс: етіологія, патогенез, ранні і пізні клінічні форми, діагностика, лікування. Неврологічні розлади при вродженому сифілісі. Самостійна робота- обстеження хворого (згідно схеми), встановлення топічного діагнозу, знайомство з параклінічними і лабораторними даними, проведення диференціальної діагностики, обґрунтування клінічного діагнозу, лікування.	2
25.	<b>Ураження нервової системи за наявності ВІЛ-інфекції. Поліомієліт.</b> Поліомієліт. Неврологічні синдроми при СНІДі. Туберкульоз нервової системи. Самостійна робота - обстеження хворого (згідно схеми), встановлення топічного діагнозу, знайомство з параклінічними і лабораторними даними, проведення диференціальної діагностики, обґрунтування клінічного діагнозу, лікування. Неврологічні розлади при синдромі вродженого імунодефіциту, обумовленого ВІЛ. <b>Повільні нейроінфекції.</b> Хвороба Крейтцфельда-Якоба (етіологія, патогенез, клініка, діагностика, профілактика). Хвороба Герстманна-Штройслера-Шейнкера (ГШШ), фатальна сімейна інсомнія, куру (етіологія, патогенез, клініка, діагностика, профілактика).	2
26.	<b>Прогресуючі захворювання нервової системи. Сирингомієлія. Бічний аміотрофічний склероз. Міастенія.</b> Етіологія, патогенез, клінічні симптоми і клінічні форми, діагностика та лікування. Міастенічний і холінергічний криз, диф. діагностика, невідкладна допомога. Практичні навички по темі. Самостійна робота - обстеження хворого (згідно схеми), встановлення топічного діагнозу, знайомство з параклінічними і лабораторними даними, проведення диференціальної діагностики, обґрунтування клінічного діагнозу, лікування.	2
27.	<b>Демієлінізуючі захворювання нервової системи. Розсіяний склероз, гострий розсіяний енцефаломієліт. Гострий поперековий мієліт.</b> Етіологія, патогенез,	2

	<p>клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікування. Практичні навички обстеження неврологічного хворого.</p> <p>Самостійна робота - обстеження хворого (згідно схеми), встановлення топічного діагнозу, знайомство з параклінічними і лабораторними даними, проведення диференціальної діагностики, обґрунтування клінічного діагнозу, лікування.</p>	
28.	<p><b>Захворювання периферичної нервової системи.</b> Клінічна класифікація захворювань периферичної нервової системи (1987). Поняття про невропатію і невралгію. Невропатії променевого, ліктьового, серединного, сідничого, малогомілкового, великогомілкового нервів. Практичні навички по темі.</p> <p>Самостійна робота - обстеження хворого (згідно схеми), встановлення топічного діагнозу, знайомство з параклінічними і лабораторними даними, проведення диференціальної діагностики, обґрунтування клінічного діагнозу, лікування.</p>	2
29.	<p><b>Захворювання периферичної нервової системи.</b> Радикуліти, гангліоніти, тунцити. Полірадикулоневрит Гійєна-Барє. Вторинні поліневропатії – діабетична, токсична. Плечовий плексит. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика і лікування. Практичні навички по темі.</p>	2
30.	<p><b>Епілепсія і неепілептичні пароксизмальні стани.</b></p> <p>Епілепсія. Патогенетична суть епілептичного осередка в розвитку захворювання. Значення ендogenousого і екзогенного факторів, що беруть участь у формуванні цього вогнища.</p> <p>Класифікація епілептичних нападів. Принципи диференційованого лікування епілепсії. Епілептичний статус (діагностика, невідкладна допомога).</p> <p>Неепілептичні пароксизмальні стани. Стани з судомами: спазмофілія, фебрильні судоми, токсичні судоми, істеричні пароксизми.</p> <p>Стани без судом: вегетативні пароксизми, мігрень, синкопи. Диференціальна діагностика епілепсії і неепілептичних пароксизмальних станів. Лікування пароксизму та лікування у міжпадний період.</p>	2
31.	<p><b>Спадково-дегенеративні захворювання нервово-м'язової системи.</b> Первинна прогресуюча м'язова дистрофія (міопатії) – Дюшена, Эрба-Рота, Ландузі-Дежеріна. Вторинні аміотрофії – невральна Шарко-Марі і спінальні Вердніга-Гофмана, Кугельберга-Веландер. Захворювання нервово-м'язової системи: міотонія Томсена,</p>	2

	дистрофічна міотонія, пароксизмальна міоплегія. Тип спадковості, клініка, лікування.	
32.	<b>Спадково-дегенеративні захворювання мозочкової, пірамідної та екстрапірамідної системи.</b> Захворювання пірамідної системи – спастична параплегія Штрюмпеля; екстрапірамідної системи – хвороба Паркінсона, ювенільний паркінсонізм, гепатоцеребральна дистрофія, хорея Гентінгтона. Тип спадковості, клініка, лікування. Хромосомні хвороби, хвороба Дауна. Поняття про медико-генетичні методи дослідження. Практичні навички по темі.	2
33.	<b>Практичні навички (захист історії хвороби).</b>	2
34.	Теоретичний контроль (розв'язування задач Крок-2) та контроль практичних навичок для допуску до СПА, <i>в тому числі:</i>	4
	<b>РАЗОМ</b>	<b>42</b>
	<b>РАЗОМ кількість годин практичних занять з дисципліни, в тому числі</b>	<b>70</b>
	<b>підсумковий контроль 2-х модулів дисципліни</b>	<b>6</b>

### Самостійна робота

№ з.п.	Назва теми	Кількість годин
	Модуль 1: Загальна неврологія.	13
1.	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок.	10
2.	Самостійне опрацювання тем, які не входять до плану аудиторних занять:	
2.1	Симптомокомплекс ураження спинного мозку. 1. Анатомо-фізіологічні особливості спинного мозку. 2. Провідні шляхи спиноного мозку. 3. Симптоми ураження спинного мозку на різних рівнях (вище шийного потовщення, на рівні шийного потовщення, грудний відділ, поперекове потовщення, конус, епіконус, кінський хвіст) та ураження різних відділів спинного мозку (вентральних, дорзальних, бокових).	1
3.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння модуля 1	2
	Модуль 2: Спеціальна неврологія.	27
1.	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок.	22
2.	Опрацювання тем, які не входять до плану	

	аудиторних занять:	
2.1	<p>Основні неврологічні синдроми.</p> <p>1. Головний біль. Етіологія та механізми головного болю: судинний, ліквородинамічний, невралгічний, м'язового напруження, психалгічний, змішаний. Класифікація.</p> <p>2. Нозологічні форми головного болю: мігрень, біль м'язового напруження, пучковий біль. Диференціальна діагностика, принципи лікування.</p> <p>3. Мігрень - етіологія, сучасні механізми патогенезу. Клінічні форми, діагностика, принципи лікування (в період нападу та у міжнападний період).</p> <p>4. Головний біль при синдромі внутрішньочерепної гіпотензії та синдромі внутрішньочерепної гіпертензії (етіопатогенетичні фактори, суб'єктивні дані, клінічні та інструментальні дані).</p> <p>5. Запаморочення: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, принципи лікування.</p> <p>6. Синдром підвищеного внутрішньочерепного тиску: етіологія, патогенез, діагностика, принципи лікування.</p> <p>7. Порушення свідомості: класифікація, етіологія, патогенез, діагностика, принципи лікування.</p>	1
2.2	<p>Перинатальні ураження нервової системи.</p> <p>1. Гіпоксично-ішемічні ураження головного мозку. Етіологія, патогенез. Клінічна характеристика синдромів гострого періоду і віддалених наслідків. Діагностика, лікування та прогноз.</p> <p>2. Гіпоксично-геморагічні ураження головного мозку. Етіологія, патогенез. Клінічна характеристика синдромів гострого періоду і віддалених наслідків. Діагностика, лікування та прогноз.</p>	1
3.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння модуля 2	3
	РАЗОМ	40

### Індивідуальні завдання

1. Складання задач з топічної діагностики; створення схем кірково-м'язового та чутливих шляхів.
2. Створення навчальних відеофільмів.
3. Участь у міжвузівських олімпіадах.
4. Виступи на міжкафедральних, міжвузівських, Всеукраїнських та міжнародних конференціях та отримання призових місць;

5. Підготовка тез та статей у фахових журналах та збірниках (збірниках молодих вчених та студентів – самостійно, у журналах – можливо у співавторстві).

### **Перелік теоретичних питань для підготовки студентів до підсумкового модульного контролю та семестрової підсумкової атестації**

#### **а) До підсумкового модульного контролю «Загальна неврологія»:**

1. Основні анатомо-топографічні відділи нервової системи. Загальні дані про розвиток нервової системи у дітей.
2. Функціональна одиниця нервової системи - нейрон. Типи нейронів, їх функціональне значення. Нейроглія, її функціональне значення.
3. Рефлекс - основа діяльності нервової системи. І.С. Сеченов та І.П.Павлов - засновники сучасного уявлення про функцію нервової системи. Класифікація рефлексів. Рівень замикання рефлекторних дуг для сухожильних, періостальних, шкірних рефлексів і рефлексів із слизових оболонок. Особливості рефлекторної сфери у дітей.
4. Сегментарно-рефлекторний апарат спинного мозку: сіра речовина, корінці і спинальні сегменти, вегетативні центри, рефлекторна дуга, рівні замикання спинальних рефлексів. Сегментарна іннервація тіла.
5. Провідні шляхи: передні, бічні, задні канатики (стовпи).
6. Анатомія кортико-спинального шляху. Ознаки центрального паралічу. Патофізіологія м'язової гіпертонії, гіперрефлексії (симптомів центрального паралічу).
7. Анатомія спино-мускулярного шляху. Ознаки периферичного паралічу. Патофізіологія атонії, арефлексії, атрофія.
8. Анатомія і фізіологія рухового шляху. Симптоми ураження на різних рівнях. Приклади захворювань. Особливості рухових функцій у дітей.
9. Патологічні рефлекси: стопні, захисні, орального автоматизму, їх клінічне значення.
10. Поняття про рецепцію і чутливість. Класифікація видів чутливості: поверхневої, глибокої, складної. Особливості чутливої сфери у дітей. Види чутливих порушень.
11. Провідні шляхи поверхневої чутливості. Ураження на різних рівнях (нерв, корінець, задній ріг, бічний стовп, внутрішня капсула, таламус, постцентральна звивина). Приклади захворювань.
12. Провідні шляхи глибокої чутливості. Ураження на різних рівнях (нерв, задній стовп, медіальна петля). Сенситивна атаксія, приклади захворювань.
13. Клінічні типи (синдроми) порушень чутливості: периферичний, сегментарний, провідниковий.
14. Мононевритичний тип чутливих порушень. Приклади захворювань, рівень ураження чутливих шляхів. Поняття невриту, нейропатії, невралгії.

15. Поліневритичний тип чутливих порушень. Приклади захворювань, рівень ураження чутливих шляхів.
16. Синдром ураження внутрішньої капсули, променевого вінця, передньої і задньої центральної звивини. Приклади захворювань.
17. Ураження половини поперечника спинного мозку - синдром Броун-Секара на різних рівнях (C1 -C4, C5- Th2, Th3-Th6, Th9-Th10, Th11-Th12, L1 - S2). Симптоматологія, приклади захворювань.
18. Ураження поперечника спинного мозку на різних рівнях (C1- C4, C5- Th2, Th3-Th12, L1-S2). Симптоматологія, приклади захворювань.
19. Інтра- і екстремедулярний синдром. Приклади захворювань.
20. Мозочок, анатомія, фізіологія. Афферентні і ефферентні шляхи. Симптоми ураження.
21. Зв'язки мозочка з різними відділами головного і спинного мозку (гомо- і гетеролатеральні).
22. Види атаксії (мозочок: статична, динамічна, сенситивна, вестибулярна, кіркова. Особливості координації рухів у дітей.
23. Анатомія підкіркових гангліїв, зв'язки з різними відділами головного і спинного мозку. Загальна характеристика синдромів ураження: паллідонігральний (паркінсонізм), стріарний (гіперкінетичний).
24. Фізіологія екстрапірамідної системи, її участь в забезпеченні безумовних рефлексів, реалізації стереотипних автоматизованих рухів, готовності м'язів до дії.
25. Біохімія екстрапірамідної системи. Сучасні уявлення про обмін і концентрацію катехоламінів в нігростріарній системі.
26. Структури і патологія стріарного відділу екстрапірамідної системи, гіперкінетично-гіпотонічний синдром. Особливості функціонування стріарного відділу у дітей грудного віку. Приклади захворювань.
27. Структури і патологія палідарного відділу екстрапірамідної системи, паркінсонізм. Приклади захворювань.
28. Нюховий аналізатор ( I пара). Анатомія, фізіологія. Симптоми ураження. Приклади захворювань.
29. Зоровий аналізатор (II пара). Провідні шляхи. Симптоми ураження на різних рівнях. Приклади захворювань.
30. Окорухові нерви (III, IV, VI пари). Анатомія, фізіологія. Симптоми ураження. Приклади захворювань. Рефлекторна дуга зіничного рефлексу.
31. Види офтальмоплегій: зовнішня, внутрішня, тотальна.
32. Трійчастий нерв (V пари). Анатомія, фізіологія, симптоми ураження. Етіологія, клініка і лікування невралгії трійчастого нерва.
33. Анатомія і функції лицевого нерва (VII пара). Центральний і периферичний паралічі м'язів. Неврит лицевого нерва. Етіологія, клінічні ознаки ураження на різних рівнях, лікування.
34. Анатомія і функції слухового і вестибулярного нерва (VIII пара). Симптоми ураження. Приклади захворювань.

- 35.Анатомія і функції язикоглоткового, блукаючого, додаткового, під'язикового нервів (IX, X, XI, XII пари). Приклади захворювань.
- 36.Кортико-нуклеарний шлях. Бульбарний і псевдобульбарний паралічі. Диференційна діагностика. Приклади захворювань.
- 37.Альтернуючі синдроми: педункулярні (Вебера), понтинні (Мійяра-Гублера, Фовілля), бульбарні (Джексона, Валленберга-Захарченко).
- 38.Кора головного мозку, її цитоархітектоніка. Вчення про локалізацію функцій. Особливості формування вищих психічних функцій. Симптоми ураження кори головного мозку (приклади симптомів подразнення і випадіння). Апраксії, агнозії.
- 39.Моторні і сенсорні представництва в корі. Поняття про функціональну асиметрію півкуль.
- 40.Синдроми ураження правої і лівої півкулі.
- 41.Симптоми ураження лобових часток головного мозку.
- 42.Симптоми ураження потиличної частки головного мозку.
- 43.Симптоми ураження скроневої частки головного мозку.
- 44.Симптоми ураження тім'яної частки головного мозку.
- 45.Порушення мови. Афазія (моторна, сенсорна, амнестична). Диференційна діагностика з дизартрією і мутизмом. Топічна діагностика, структури уражень.
- 46.Анатомія, фізіологія, симптоми ураження супрасегментарного відділу вегетативної нервової системи. Синдром вегетативні дистонії, гіпоталамічний синдром.
- 47.Анатомія, фізіологія, синдроми ураження сегментарного відділу вегетативної нервової системи. Ураження стовбура мозку, бічних рогів спинного мозку, гангліїв симпатичного стовбура, сплетінь, нервів.
- 48.Оболонки головного мозку. Менінгеальний синдром. Особливості менінгеального синдрому у дітей. Спинномозкова рідина, її циркуляція. Люмбальна пункція. Лабораторне дослідження ліквора. Вікові особливості складу ліквору.
- 49.Симптомокомплекс підвищення внутрічерепного тиску. Етіологія, патогенез. Приклади захворювань.
- 50.Параклінічні методи дослідження в неврології: РЕГ, Ехо-ЕГ, ЕЕГ, ЕМГ, оглядова і контрастна рентгенографія, ангиографія, термографія, ядерно-магнітна резонансна і комп'ютерна томографія мозку, ультразвукова доплерографія. Вікові особливості показників додаткових методів дослідження.

**б) для підготовки студентів до СПА:**

1. Основні анатомо-топографічні відділи нервової системи. Загальні дані про розвиток нервової системи у дітей.
2. Функціональна одиниця нервової системи - нейрон. Типи нейронів, їх функціональне значення. Нейроглія, її функціональне значення.
3. Рефлекс - основа діяльності нервової системи. І.С. Сеченов та І.П.Павлов - засновники сучасного уявлення про функцію нервової

- системи. Класифікація рефлексів. Рівень замикання рефлекторних дуг для сухожильних, періостальних, шкірних рефлексів і рефлексів із слизових оболонок. Особливості рефлекторної сфери у дітей.
4. Сегментарно-рефлекторний апарат спинного мозку: сіра речовина, корінці і спинальні сегменти, вегетативні центри, рефлекторна дуга, рівні замикання спинальних рефлексів. Сегментарна іннервація тіла.
  5. Провідні шляхи: передні, бічні, задні канатики (стовпи).
  6. Анатомія кортико-спинального шляху. Ознаки центрального паралічу. Патофізіологія м'язової гіпертонії, гіперрефлексії (симптомів центрального паралічу).
  7. Анатомія спино-мускулярного шляху. Ознаки периферичного паралічу. Патофізіологія атонії, арефлексії, атрофія.
  8. Анатомія і фізіологія рухового шляху. Симптоми ураження на різних рівнях. Приклади захворювань. Особливості рухових функцій у дітей.
  9. Патологічні рефлекси: стопні, захисні, орального автоматизму, їх клінічне значення.
  10. Поняття про рецепцію і чутливість. Класифікація видів чутливості: поверхневої, глибокої, складної. Особливості чутливої сфери у дітей. Види чутливих порушень.
  11. Провідні шляхи поверхневої чутливості. Ураження на різних рівнях (нерв, корінець, задній ріг, бічний стовп, внутрішня капсула, таламус, постцентральна звивина). Приклади захворювань.
  12. Провідні шляхи глибокої чутливості. Ураження на різних рівнях (нерв, задній стовп, медіальна петля). Сенситивна атаксія, приклади захворювань.
  13. Клінічні типи (синдроми) порушень чутливості: периферичний, сегментарний, провідниковий.
  14. Мононевритичний тип чутливих порушень. Приклади захворювань, рівень ураження чутливих шляхів. Поняття невриту, нейропатії, невралгії.
  15. Поліневритичний тип чутливих порушень. Приклади захворювань, рівень ураження чутливих шляхів.
  16. Синдром ураження внутрішньої капсули, променевого вінця, передньої і задньої центральної звивини. Приклади захворювань.
  17. Ураження половини поперечника спинного мозку - синдром Броун-Секара на різних рівнях (C1 -C4, C5- Th2, Th3-Th6, Th9-Th10, Th11-Th12, L1 - S2). Симптоматологія, приклади захворювань.
  18. Ураження поперечника спинного мозку на різних рівнях (C1- C4, C5- Th2, Th3-Th12, L1-S2). Симптоматологія, приклади захворювань.
  19. Інтра- і екстремедулярний синдром. Приклади захворювань.
  20. Мозочок, анатомія, фізіологія. Афферентні і ефферентні шляхи. Симптоми ураження.
  21. Зв'язки мозочка з різними відділами головного і спинного мозку (гомо- і гетеролатеральні).

22. Види атаксії (мозочок: статична, динамічна, сенситивна, вестибулярна, кіркова. Особливості координації рухів у дітей.
23. Анатомія підкіркових гангліїв, зв'язки з різними відділами головного і спинного мозку. Загальна характеристика синдромів ураження: палідонігральний (паркінсонізм), стріарний (гіперкінетичний).
24. Фізіологія екстрапірамідної системи, її участь в забезпеченні безумовних рефлексів, реалізації стереотипних автоматизованих рухів, готовності м'язів до дії.
25. Біохімія екстрапірамідної системи. Сучасні уявлення про обмін і концентрацію катехоламінів в нігростріарній системі.
26. Структури і патологія стріарного відділу екстрапірамідної системи, гіперкінетично-гіпотонічний синдром. Особливості функціонування стріарного відділу у дітей грудного віку. Приклади захворювань.
27. Структури і патологія палідарного відділу екстрапірамідної системи, паркінсонізм. Приклади захворювань.
28. Нюховий аналізатор ( I пара). Анатомія, фізіологія. Симптоми ураження. Приклади захворювань.
29. Зоровий аналізатор (II пара). Провідні шляхи. Симптоми ураження на різних рівнях. Приклади захворювань.
30. Окорухові нерви (III, IV, VI пари). Анатомія, фізіологія. Симптоми ураження. Приклади захворювань. Рефлекторна дуга знічного рефлексу.
31. Види офтальмоплегій: зовнішня, внутрішня, тотальна.
32. Трійчастий нерв (V пари). Анатомія, фізіологія, симптоми ураження. Етіологія, клініка і лікування невралгії трійчастого нерва.
33. Анатомія і функції лицевого нерва (VI пара). Центральний і периферичний паралічі м'язів. Неврит лицевого нерва. Етіологія, клінічні ознаки ураження на різних рівнях, лікування.
34. Анатомія і функції слухового і вестибулярного нерва (VIII пара). Симптоми ураження. Приклади захворювань.
35. Анатомія і функції язикоглоткового, блукаючого, додаткового, під'язикового нервів (IX, X, XI, XII пари). Приклади захворювань.
36. Кортико-нуклеарний шлях. Бульбарний і псевдобульбарний паралічі. Диференційна діагностика. Приклади захворювань.
37. Альтернуючі синдроми: педункулярні (Вебера), понтинні (Мійяра-Гублера, Фовілля), бульбарні (Джексона, Валленберга-Захарченко).
38. Кора головного мозку, її цитоархітектоніка. Вчення про локалізацію функцій. Особливості формування вищих психічних функцій. Симптоми ураження кори головного мозку (приклади симптомів подразнення і випадіння). Апраксії, агнозії.
39. Моторні і сенсорні представництва в корі. Поняття про функціональну асиметрію півкуль.
40. Синдроми ураження правої і лівої півкулі.
41. Симптоми ураження лобових часток головного мозку.
42. Симптоми ураження потиличної частки головного мозку.

43. Симптоми ураження скроневої частки головного мозку.
44. Симптоми ураження тім'яної частки головного мозку.
45. Порушення мови. Афазія (моторна, сенсорна, амнестична). Диференційна діагностика з дизартрією і мутизмом. Топічна діагностика, структури уражень.
46. Анатомія, фізіологія, симптоми ураження супрасегментарного відділу вегетативної нервової системи. Синдром вегетативні дистонії, гіпоталамічний синдром.
47. Анатомія, фізіологія, синдроми ураження сегментарного відділу вегетативної нервової системи. Ураження стовбура мозку, бічних рогів спинного мозку, гангліїв симпатичного стовбура, сплетінь, нервів.
48. Оболонки головного мозку. Менінгеальний синдром. Особливості менінгеального синдрому у дітей. Спинномозкова рідина, її циркуляція. Люмбальна пункція. Лабораторне дослідження ліквору. Вікові особливості складу ліквору.
49. Симптомокомплекс підвищення внутрічерепного тиску. Етіологія, патогенез. Приклади захворювань.
50. Параклінічні методи дослідження в неврології: РЕГ, Ехо-ЕГ, ЕЕГ, ЕМГ, оглядова і контрастна рентгенографія, ангиографія, термографія, ядерно-магнітна резонансна і комп'ютерна томографія мозку, ультразвукова доплерографія. Вікові особливості показників додаткових методів дослідження.
51. Перинатальні ураження нервової системи. Дитячий церебральний параліч. Етіологія, патогенез, класифікація ДЦП. Клінічна картина різних форм ДЦП, діагностика, лікування. Медико-соціальна реабілітація. Прогноз захворювання.
52. Кровопостання головного мозку. Класифікація порушень мозкового кровообігу. Минущі порушення мозкового кровообігу. Етіологія, класифікація, діагностика, лікування.
53. Геморагічний інсульт. Етіологія, патогенез, класифікація. Клініка паренхіматозного і вентрикулярного крововиливу. Диференціальна діагностика. Лікування в гострому і відновному періодах.
54. Геморагічний інсульт у дітей. Особливості етіології, патогенезу, клініки, діагностики та лікування.
55. Субарахноїдальний крововилив. Етіологія, клініка, диференціальна діагностика. Лабораторні дослідження, спинномозкова рідина, очне дно, Ехо-ег, ангиографія, гемокоагуляція. Лікування.
56. Ішемічний інсульт: тромбоз загальної і внутрішньої сонної артерії, середньої мозкової артерії. Етіологія, патогенез, структури ураження, клініка, диференційна діагностика. Лікування в гострому і відновному періодах.
57. Ішемічний інсульт і емболія судин головного мозку. Етіологія, патогенез, диференційна діагностика. Параклінічні методи діагностики (показники системи гемостазу, РЕГ, Ехо-ЕГ, спинномозкова рідина). Лікування в гострому і відновному періодах.

58. Ішемічний інсульт у дітей. Особливості етіології, патогенезу, клініки, діагностики та лікування.
59. Серозний лімфоцитарний хориоменінгіт і ентеровірусні менінгіти Коксакі. Етіологія, клініка, лікворна діагностика, лікування, рецептура, прогноз.
60. Туберкульозний менінгіт. Клініка, лікворна діагностика, особливості сучасного перебігу туберкульозного менінгіту. Лікування, рецептура.
61. Менінгококовий менінгіт. Клініка, діагностика, лікування, етіологія, ускладнення.
62. Нейросифіліс: ранній - генералізований сифілітичний менінгіт, пізній - спинна сухотка, прогресивний параліч. Клініка, діагностика, лікування - рецептура. Неврологічні розлади при вродженому сифілісі.
63. Епідемічний енцефаліт. Етіологія, патогенез, структури ураження. Клініка, клінічні форми, перебіг, лікування в гострому і хронічному періодах.
64. Нейросифіліс. Етіологія, клінічні форми. Спинна сухотка та прогресуючий параліч. Клініка, діагностика, лікування.
65. Кліщовий енцефаліт. Епідеміологія, структури ураження, клінічні форми, перебіг, Кожевніковська епілепсія, лікування і профілактика.
66. Вторинні енцефаліти (грипозний, ревматичний, коревий), структури ураження, клініка, диференційна діагностика, лікування.
67. Поліомієліт. Етіологія, патоморфологія, структури ураження, клінічні форми, лікування в гострому і відновному періодах. Профілактика поліомієліту.
68. Ревматичні ураження нервової системи, класифікація, симптоматологія. Ревматичний енцефаліт (мала хорея) – структури ураження, клініка, лікування, рецептура, профілактика захворювання.
69. Розсіяний склероз і гострий розсіяний енцефаломієліт. Етіологія, патогенез, структури ураження, клініка, клінічні форми, диференціальна діагностика, лікування, рецептура.
70. Бічний аміотрофічний склероз. Етіологія, патогенез,. Структури ураження, клініка, клінічні форми, лікування - рецептура, прогноз.
71. НейроСНІД - клінічні форми, діагностика, профілактика. Неврологічні розлади при синдромі вродженого імунodefіциту, обумовленого ВІЛ.
72. Невропатії стегнового, малогомілкового, великогомілкового нервів. Етіологія, клініка, лікування, фізіотерапевтичні методи лікування.
73. Невропатія сідничного нерва. Етіологія, клініка, лікування, фізіотерапевтичні методи лікування.
74. Невропатії променевого, ліктьового, серединного нервів. Плечовий плексит. Тунельні синдроми. Етіологія, клініка, лікування, рецептура, фізіотерапевтичні методи.
75. Полінейропатії: інфекційно-алергійна (Гійєна-Барре), дифтерійна, миш'якова, свинцева, алкогольна, діабетична. Клініка, лікування в гострому і відновному періодах, рецептура, фізіотерапевтичні методи лікування.

76. Сирингомієлія. Етіологія, патоморфологія, структури ураження, клініка, лікування, рецептура, прогноз.
77. Міастенія, міастенічний криз, холинергічний криз. Етіологія і патогенез, структури ураження, клініка, клінічні форми, лікування - рецептура, прогноз.
78. Врождені дефекти хребта і спинного мозку. Краніовертебральні аномалії: синдром Денді-Уокера, Арнольда – Кіарі, вроджена гідроцефалія. Патоморфологія, клінічні особливості, діагностика, лікування.
79. Врождені дефекти хребта і спинного мозку. Спінальний дизрафізм: приховане розщеплення хребта, менінгоцеле, мієломенінгоцеле, мієлодисплазія, синдром Кліппеля-Фейля. Патоморфологія, клінічні особливості, види, діагностика, лікування.
80. Епілепсія. Патогенетична суть епілептичного осередка в розвитку захворювання. Класифікація епілептичних нападів. Принципи диференційованого лікування епілепсії. Епілептичний статус (діагностика, невідкладна допомога).
81. Неепілептичні пароксизмальні стани. Стани з судомами: спазмофілія, фебрильні судоми, токсичні судоми, істеричні пароксизми. Стани без судом: вегетативні пароксизми, мігрень, синкопи. Диференціальна діагностика епілепсії і неепілептичних пароксизмальних станів. Лікування пароксизму та лікування у міжнападний період.
82. Захворювання вегетативної нервової системи: ангіотрофонеvroзи, мігрень, хвороба Рейно. Клініка, лікування, рецептура, фізіотерапевтичні методи лікування.
83. Захворювання вегетативної нервової ситеми: вегетативно-судинні пароксизми. Еритромелалгія. Хвороба Меньєра. Ангіоневротичний набряк Квінке. Етіологія, клініка, діагностика, лікування, рецептура.
84. Основні неврологічні синдроми. Головний біль: мігрень, головний біль м'язового напруження, пучковий головний біль. Етіологія, клініка, діагностика, лікування, рецептура.
85. Основні неврологічні синдроми. Головокружіння, порушення свідомості, синдром підвищеного внутрішньочерепного тиску. Етіологія, клініка, діагностика, лікування, рецептура.
86. Спадково-дегенеративні захворювання нервово-м'язової системи. Первинна прогресуюча м'язова дистрофія (міопатії) – Дюшена, Эрба-Рота, Ландузі-Дежеріна. Вторинні аміотрофії – невральна Шарко-Марі і спінальні Вердніга-Гофмана, Кугельберга-Веландер. Тип спадковості, клініка, лікування.
87. Захворювання нервово-м'язової системи: міотонія Томсена, дистрофічна міотонія, пароксизмальна міоплегія. Тип спадковості, клініка, лікування.
88. Спадково-дегенеративні захворювання мозочкової, пірамідної та екстрапірамідної системи. Захворювання пірамідної системи – спастична параплегія Штрюмпеля; екстрапірамідної системи – хвороба

Паркінсона, ювенільний паркінсонізм, гепатоцеребральна дистрофія, хорея Гентінгтона. Тип спадковості, клініка, лікування.

**Перелік практичних навичок до підсумкового модульного контролю та семестрової підсумкової атестації:**

1. Методика дослідження поверхневих рефлексів: шкірних (черевні, підошовні), зі слизових оболонок (кон'юнктивальний, глотковий, з м'якого піднебіння).
2. Методика дослідження глибоких рефлексів: сухожильних (згинально-розгинальні ліктюві, колінні, ахіллові) і периостальних (надбрівні, карпорадіальні).
3. Особливості дослідження рефлекторної сфери у дітей першого року життя.
4. Методика дослідження патологічних стопних (Бабинського, Опенгейма, Россолімо, Шефера, Бехтерева) і кистьових рефлексів (Россолімо).
5. Дослідження рефлексів орального автоматизму (субкортикальних): смоктальний, хоботковий, дистанс-оральний, долонний, підборідний.
6. Оцінка м'язової сили (по 5 бальній системі) і обсягу довільних рухів у кінцівках.
7. Методика виявлення ознак периферичного й центрального паралічу.
8. Методика виявлення фібрилярних посмикувань і атрофії м'язів.
9. Методика обстеження тону м'язів і визначення спастичної і пластичної м'язової гіпертонії.
10. Особливості дослідження рухових функцій у дітей першого року життя.
11. Методика виявлення екстрапірамідних порушень (гіперкінетично-гіпотонічного й гіпокінетично-гіпертонічного синдромів). Особливості обстеження екстрапірамідної системи у дітей грудного віку.
12. Методика обстеження функцій мозочка. Перевірка координації рухів, тону м'язів, наявності ністагму. Особливості дослідження координації рухів у дітей грудного віку.
13. Методика обстеження статичної атаксії.
14. Методика обстеження динамічної атаксії.
15. Методика дослідження поверхневої чутливості.
16. Методика дослідження глибокої чутливості й сенситивної атаксії.
17. Методика обстеження складних видів чутливості (стереогноз, почуття локалізації, дискримінації, двомірно-просторове відчуття).
18. Особливості оцінки чутливої сфери у дітей грудного віку.
19. Методика виявлення клінічних синдромів (типів) розладів чутливості (периферичний, сегментарний, провідниковий, спинальний, церебральний, корковий).
20. Методика обстеження болючих точок і ділянок (точки Ерба, Вале, паравертебральні, зони Захар'їна-Геда).
21. Методика обстеження симптомів натягування корінців, сідничного й стегнового нервів (Нері, Ласега, Дежеріна, Туріна, Вассермана, Мацкевича).

- 22.Методика обстеження функцій нюхового аналізатора. Особливості оцінки функції нюхового аналізатора у дітей.
- 23.Методика обстеження функцій зорового аналізатора (гострота, поля зору, сприйняття кольорів). Особливості оцінки функції зорового аналізатора у дітей.
- 24.Дослідження порушень функцій очорухових нервів (птоз, косоокість, анізокорія, конвергенція) і симпатичної інервації ока (синдром Бернара-Горнера). Особливості оцінки функції очорухових нервів у дітей.
- 25.Методика обстеження трійчастого нерву (чутливість на обличчі, болючі точки, тригерні зони, надбрівний, корнеальний, нижньощелепний рефлекс). Особливості оцінки функції V пари черепних нервів у дітей.
- 26.Методика обстеження лицевого нерва (функції м'яких м'язів, смакова чутливість). Особливості оцінки функції VII пари черепних нервів у дітей.
- 27.Методика обстеження вестибуло-кохлеарного нерву. Виявлення слухових розладів (гіпер- гіпоакузія, проби Рине-Вебера). Особливості оцінки функції VIII пари черепних нервів у дітей.
- 28.Методика дослідження вестибулярних порушень (ністагм, координація рухів), вестибулярної атаксії.
- 29.Методика виявлення бульбарних і псевдобульбарних розладів (рефлекси глотковий, з м'якого піднебіння, артикуляція мови, рефлекси орального автоматизму). Особливості оцінки функції IX-XII пар черепних нервів у дітей.
- 30.Методика визначення афазій (моторна, сенсорна, амнестична).
- 31.Методика виявлення апраксій (моторна, ідеаторна, конструктивна).
- 32.Методика виявлення агнозій (зорова, слухова, астереогноз, анозогнозія).
- 33.Методика обстеження вегетативної нервової системи. Дослідження вегетативного тону, вегетативної реактивності (дермографізм, проба Ашнера-Даньїні, орто-кліностатична). Особливості дослідження вегетативної нервової системи дитини.
- 34.Методика дослідження менінгеальних симптомів (Керніга, Брудзинського, ригідності потиличних м'язів). Особливості менінгеального синдрому у дітей. Симптом Лесажа.
- 35.Методика проведення люмбальної пункції.
- 36.Оцінка краніограм (ознаки лікворної гіпертензії, розміри турецького сідла).
- 37.Оцінка спондилограм шийного й поперекового відділів хребта.
- 38.Оцінка енцефалограм (характеристика основних ритмів, вогнищевих змін ЕЕГ, пароксизмальної епіактивності). Вікові особливості показників ЕЕГ.
- 39.Оцінка реоенцефалограм (тонус і кровонаповнення судин, венозний відтік).
- 40.Оцінка даних електроміографії й електродіагностики. Вікові особливості показників ЕНМГ.
- 41.Оцінка даних ехоенцефалоскопії (зсув серединних структур, ознаки гідроцефалії). Вікові особливості показників Ехо-ЕГ.

### **Форма підсумкового контролю успішності навчання**

Підсумковий модульний контроль здійснюється по завершенню вивчення всіх тем модуля на останньому контрольному занятті з модуля.

До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачені навчальною програмою, та при вивченні модуля набрали кількість балів, не меншу за мінімальну.

Форма проведення підсумкового модульного контролю 1 є стандартизованою і включає перевірку практичних навичок (4 питання по 5 балів), рішення задач (5 задач по 6 балів) та усну відповідь (3 питання по 10 балів).

Форма проведення останнього підсумкового заняття для допуску до СПА включає контроль теоретичної (рішення тестових завдань «Крок-2») і практичної підготовки (вміння досліджувати та інтерпретувати неврологічний статус, аналізувати дані параклінічних методів дослідження та призначати лікування).

**Максимальна кількість балів підсумкового модульного контролю дорівнює 80.**

**Підсумковий модульний контроль вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 50 балів.**

### **Система поточного та підсумкового контролю**

Поточна успішність студентів оцінюються за традиційною 4-бальною шкалою.

Критерії оцінювання знань студентів. «Відмінно»—студент володіє не менш ніж 90% знань з теми як під час опитування, так і тестового контролю. Добре орієнтується в предметній термінології. Чітко формулює відповіді на поставлені запитання. Практична робота виконується в повному обсязі. «Добре» –студент володіє знаннями в обсязі не менш ніж 75 –89%, допускає несуттєві помилки, які виправляє, відповідаючи на запитання. Під час виконання тестових завдань відповідає на 75% питань. Практична робота виконана в повному обсязі, допускаються незначні помилки. «Задовільно» – студент володіє знаннями по темі в обсязі не менше 60 –74%, під час тестування відповідає не менш ніж на 60% запитань. Відповіді недостатньо точні, навідні запитання їх не відкореговують. Не в повному обсязі виконано практичну роботу. «Незадовільно» –студент не засвоїв необхідний мінімум знань з теми заняття та тестування в межах 59%. Нездатний відповідати на навідні запитання, оперує неточними формулюваннями. Завдання тестового контролю виконані менш ніж на 59%. Практичними навичками не володіє.

Конвертація оцінки за традиційною 4-бальною шкалою у багатобальну (максимум 120 балів) – конвертація сумарної оцінки поточної успішності за модуль – проводиться лише після поточного заняття, що передує підсумковому модульному контролю. Конвертація проводиться за наступним алгоритмом:

– підраховується середня оцінка студента за традиційною 4-бальною шкалою, отримана протягом поточних занять, що належать до даного модуля (з точністю до сотих бала);

– для одержання конвертованої багатобальної сумарної оцінки поточної успішності за модуль середню оцінку отриману за традиційною 4-бальною шкалою треба помножити на коефіцієнт 24. Винятком є випадок, коли середня за традиційною 4-бальною шкалою оцінка складає 2 бала. У цьому разі студент отримує 0 балів за багатобальною шкалою;

– середній бал поточної успішності розраховується на загальну кількість занять у модулі, а не на фактично відвідану студентом.

Таблиця 1

**Відповідність середнього балу поточної успішності за традиційною 4-бальною шкалою сумарній оцінці поточної успішності за модуль**

Середній бал поточної успішності за традиційною 4-бальною шкалою	Бали за поточну успішність після конвертації середнього балу
2,00	0
2,05	49
2,10	50
2,15	52
2,20	53
2,25	54
2,30	55
2,35	56
2,40	58
2,45	59
2,50	60
2,55	61
2,60	62
2,65	64
2,70	65
2,75	66
2,80	67
2,85	69
2,90	70
2,95	71
3,00	72
3,05	73
3,10	74

3,15	75
3,20	77
3,25	78
3,30	79
3,35	80
3,40	82
3,45	83
3,50	84
3,55	85
3,60	86
3,65	87
3,70	89
3,75	90
3,80	92
3,85	93
3,90	94
3,95	95
4,00	96
4,05	97
4,10	98
4,15	99
4,20	101
4,25	102
4,30	103
4,35	104
4,40	106
4,45	107
4,50	108
4,55	109
4,60	110
4,65	111
4,70	113
4,75	114
4,80	115
4,85	116
4,90	118
4,95	119
5,00	120

Мінімальна конвертована сума балів поточної успішності для всіх модулів усіх дисциплін усіх кафедр є єдиною і **складає 72 бала**.

Результат підсумкового модульного контролю оцінюється у балах (традиційна 4-бальна оцінка не виставляється). Максимальна кількість балів підсумкового модульного контролю складає 80 балів. Мінімальна кількість балів підсумкового модульного контролю, за якої контроль вважається складеним, є 50 балів.

Студенти, які під час навчання мають середній бал успішності від 4,5 до 5,0 звільняються від складання ПМК та СПА і автоматично (за згодою) отримують підсумкову оцінку відповідно до таблиці.

Таблиця 2

**Критерії відповідності середнього балу поточної успішності  
результатам складання ПМК та СПА**

Середній бал поточної успішності	Відповідність балам за ПМК	Відповідність балам за СПА	Традиційна оцінка
4,5	69	164	4
4,6	70	167	
4,7	71	170	5
4,8	73	180	
4,9	77	190	
5,0	80	200	

**Оцінка з дисципліни**

До складання семестрової підсумкової атестації допускаються студенти, що виконали всі вимоги навчального плану і мають в індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) відмітку про допуск до складання іспитів.

Студенти, які під час навчання мають середній бал успішності від 4,5 до 5,0 звільняються від складання СПА (за згодою) і автоматично отримують підсумкову оцінку відповідно до таблиці 7.

Екзаменаційний білет складається із 2 теоретичних питань (з топічної та спеціальної неврології) та клінічної задачі. Студент отримує 5 оцінок: за 1 питання, за 2 питання та 3 оцінки при вирішенні клінічної задачі (встановлення топічного діагнозу, клінічного діагнозу, призначення лікування у вигляді рецепта).

Таблиця 3

**Критерії відповідності середнього балу результатів складання СПА до балів за ПМК та СПА і загальної традиційної оцінки за СПА**

Середня традиційних оцінок, отриманих за кожне питання з	з	Відповідність балам ЄКТС за ПМК	Бали ЄКТС за СПА	Загальна оцінка за СПА

екзаменаційного білету за СПА			
2,0	10	82	2
2,1	20	92	
2,2	25	97	
2,3	30	102	
2,4	35	107	
2,5	40	110	
2,6	45	117	
2,7	50	122	3
2,8	51	123	
2,9	52	124	
3,0	53	126	
3,1	54	128	
3,2	55	130	
3,3	56	132	
3,4	57	134	
3,5	58	136	
3,6	59	138	
3,7	61	140	4
3,8	62	143	
3,9	63	146	
4,0	64	149	
4,1	65	152	
4,2	66	155	
4,3	67	158	
4,4	68	161	
4,5	69	164	
4,6	70	167	
4,7	71	170	5
4,8	73	180	
4,9	77	190	
5,0	80	200	

Максимальна кількість балів за модуль складає 200 балів.

Іспит приймають екзаменатори, яки затверджені наказом ректора.

Оцінка з дисципліни виставляється кафедрою за традиційною (національною) 4-бальною шкалою на підставі середньої кількості балів за всі модулі, що передбачені програмою дисципліни. Оцінка за іспит відповідає шкалі: Оцінка «5» – 80-71 бал; Оцінка «4» – 70-61 бал; Оцінка «3» – 60-50 балів; Оцінка «2» – менше 50 балів.

#### **Методи навчання.**

1. Вербальні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж)

2. Наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація)
3. Практичні (практика для вироблення вмінь та навичок)
4. Самостійна робота студентів з осмислення та засвоєння нового матеріалу

**Методи контролю** – усний контроль, письмовий контроль, тестовий контроль, програмований контроль, практична перевірка, самоконтроль, самооцінка.

#### **Методичне забезпечення**

1. Робоча навчальна програма дисципліни.
2. Плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів.
3. Тези лекцій з дисципліни.
4. Методичні рекомендації для викладачів.
5. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів під час підготовки до практичного заняття та на занятті.
6. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів.
7. Мультимедійні презентації.
8. Тестові та контрольні завдання до практичних занять.
9. Питання та завдання до контролю засвоєння розділу.
10. Перелік питань до іспиту, завдання для перевірки практичних навичок під час іспиту.

Методичні рекомендації для викладачів, методичні вказівки для студентів державною мовою, методичні розробки лекцій та мультимедійні презентації; пакети тестових завдань, клінічних задач, набори з результатами параклінічних досліджень підготовлені для всіх занять згідно плану в повному обсязі.

#### **Рекомендована література**

##### **Базова (наявна в бібліотеці УМСА)**

1. 1. Віничук С.М. Неврологія: підручник для ВНЗ IV рівня. / С.М. Віничук, Т.І. Ілляш, О.А. Молодицька. – Л.: Здоров'я, 2008. – 659 с.
2. Григорова І.А. Неврологія: національний підручник / [за ред. проф. І.А.Григорової, проф. Л.І.Соколової]. - Київ: «Медицина», 2015. – 640 с.
3. Ждан В.М. Судинні захворювання головного мозку в практиці сімейного лікаря: навчальний посібник для лікарів-інтернів, курсантів, практичних лікарів з фаху «загальна практика-сімейна медицина» / В.М. Ждан, Н.В. Литвиненко, Г.Я. Силенко, Т.Й. Пурденко - Полтава, 2017. – 123 с.
4. Методи обстеження неврологічного хворого: навч. посіб. для мед. ВНЗ III-IV р.а. Рекомендовано ВР НМУ ім. О.О. Богомольця / За ред. Л.І. Соколової, Т.І. Ілляш. - К., 2015. – 144 с.
5. Гусев Е.Н. Нервные болезни: учебник / Е.Н.Гусев - М.: Медицина. - 1988.- 638 с.
6. Класифікація уражень нервової системи у дітей та підлітків: узгод. з Міжнар. стат. класифікацією хвороб та спорід. проблем охорони здоров'я МКХ-10/ICD-10: методичний посібник / за ред. В.Ю. Мартинюка; МОЗУ,

ЦМК, Асоц. дит. неврологів України, Укр. мед. центр реабілітації дітей з органіч. ураженням нервової системи. - К.: Фенікс, 2001. – 190 с.

7. Литвиненко Н.В. Клінічні методи дослідження нервової системи у новонароджених та дітей грудного віку: навчальний посібник для лікарів-інтернів, курсантів, практичних лікарів з фахів «неврологія», «педіатрія» «сімейна медицина» / Н.В. Литвиненко, Т.Й. Пурденко, В.М. Гладка. – Полтава, 2016. – 125с.

8. Литвиненко Н.В. Обстеження пацієнта в клініці нервових хвороб. Навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівня акредитації / Н.В. Литвиненко, А.М. Кривчун, К.А.Таряник. - Полтава, 2018. – 149 с.

9. Неврология детского возраста: практикум: учебное пособие для студ., обучающ. по спец. 040200-педиатрия / сост. Ю.А. Ширшов, Ю.М. Вишнякова, В.М. Пархоменко, Ф.Ю. Белозерцев; под ред. Ю.А. Ширшова. - Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 158 с.

10. Нервові хвороби: підручник для студ. вищ. мед. навч. закладів III-IV рівнів акредитації / відпов. ред. Е.Г. Дубенко. - К.: Здоров'я, 2001. – 696 с.

11. Нервові хвороби: підручник для студ. мед. вузів: пер. з рос. / за ред. О.А. Яроша ; О.А. Ярош, І.Ф. Криворучко, З.М. Драчова та ін. - К.: Вища школа, 1993. – 487 с.

12. Скоромец А.А. Топическая диагностика заболеваний нервной системы. – М.: Медпресс. – 1998. – 304 с.

13. Скоромец А.А. Нервные болезни: учебное пособие [для студентов мед. вузов] / А.А. Скоромец, А.П. Скоромец, Т.А. Скоромец. - М.: МЕДпресс-информ, 2005. – 543 с.

14. Скоромец А.А. Нервные болезни: Учебное пособие / А.А. Скоромец, А.П. Скоромец, Т.А. Скоромец. – [6-е изд.]. – М.: «МЕДпресс-информ», 2013. – 560 с.

15. Триумфов А.В.Топическая диагностика заболеваний нервной системы: краткое руководство / А.В. Триумфов. - М. : МЕДпресс-информ, 2012. – 261 с.

16. Триумфов А.В. Топическая диагностика заболеваний нервной системы / А.В. Триумфов. - М., 2001. – 304 с.

17. Ходос Х.Г. Нервные болезни: руководство для врачей / Х.Г. Ходос - М.: МИА, 2002. – 511 с.

18. Шевага В.М. Невропатология: підручник для студентів, лікарів-інтернів ВМНЗ III-IV рівнів / В.М.Шевага, А.В. Паєнок, Б.В.Задорожна - К.: Медицина, 2009. – 655 с.

### **Допоміжна**

1. Бадалян Л.О. Невропатология / Л.О. Бадалян. – [7-е изд.]. – М.: Академия, 2012. – 400 с.

2. Бадалян Л.О. Детская неврология: Учебное пособие / Л.О. Бадалян. – М.: Медпресс-информ, 2010. – 608 с.

3. Бадалян Л.О. Руководство по неврологии раннего детского возраста / Л.О. Бадалян, Л.Т. Журба, Н.М. Всеволожская. – К.: Здоров'я, 1980. – 528 с.
4. Барашнев Ю.И. Перинатальная неврология / Ю.И. Барашнев. – [2-е изд.]. – М.: «Триада-Х», 2011. – 672 с.
5. Барашнев Ю.И. Диагностика и лечение врожденных и наследственных заболеваний у детей / Ю.И. Барашнев, В.А. Бахарев, П.В. Новиков. – М.: «Триада - Х», 2004. – 678 с.
6. Болдырев А.И. Эпилепсия у детей и подростков: монография / А.И. Болдырев. - М.: Медицина, 1990. – 318 с.
7. Віничук С.М., Прокопів М.М. Гострий ішемічний інсульт. – Київ: Наукова думка. – 2006. – 286 с.
8. Віничук С. М. Судинні захворювання нервової системи / Нац. мед. ун-т. - К.: Наукова думка, 1999. - 250 с.: вкл. л. - Бібліогр.: с. 239-246.
9. Виберс Д., Фейгин В., Браун Р., Инсульт (Клиническое руководство), пер. с англ., 2-е изд., Бином, 2005. – 607 с.
10. Ганеев К.Г. Клинические методы обследования нервной системы у детей первого года жизни: учебное пособие / К.Г. Ганеев, С.А. Чекалова. – НГМА, 2010. – 40 с.
11. Гіпоксичні ушкодження головного мозку у новонароджених: навчально-методичний посібник / [С.К. Євтушенко, О.П. Шестова, Т.М. Морозова та ін.]. – К.: Інтермед, 2003. – 104 с.
12. Журба Л.Т. Нарушение психомоторного развития детей первого года жизни / Л.Т. Журба, Е.М.Мастюкова. – М.: Медицина, 2005. – 240 с.
13. Методы исследования в детской неврологии: учебное пособие / [В.П. Зыков, Д.Ч. Ширеторова, В.Н. Шадрин и др.] – [2-е изд.]. – М.: «Триада-Х», 2004 – 112с.
14. Грицай Н.М. Неврологічні захворювання у практиці сімейного лікаря: навчальний посібник для сімейних лікарів, лікарів-інтернів, студ. вищ. мед. закладів освіти III- IV рівня акредитації МОЗУ, ЦМК, УМСА. / Н.М. Грицай, Н.В. Литвиненко, Ю.О. Фисун. - Полтава: РВВ УИСА, 2002 (Гротеск). - 200 с.
15. Грицай Н.М. Допоміжні методи діагностики в неврології і нейрохірургії: посібник для студ., інтернів, магістрів та лікарів-неврологів МОЗУ, ЦМК, УМСА / Н.М. Грицай, О.В. Санік. - Полтава, 1999. - 118 с.
16. Грицай Н.М. Принципи формулювання неврологічного діагнозу згідно з МКХ-Х: навчальний посібник [для студентів та лікарів-інтернів вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації] МОЗУ, ЦМК, УМСА. /Н.М. Грицай, О.В. Санік. - Полтава: РВВ УМСА, 2000. - 104 с.
17. Голубев В.Л. Вегетативные расстройства / В.Л. Голубев, А.М. Вейн, Т.Г. Вознесенская, Воробьева О.В. - МИА, 2010. – 640 с.
18. Головокружение: диагностика и лечение, распространенные диагностические ошибки: учебное пособие [для системы вузов. и послевузов. проф. образования] / Владимир Анатольевич Парфенов, Максим Валерьевич Замерград, Олег Анатольевич Мельников - М. : МИА, 2009. - 149 с.
19. Гусев Е.И. Неврология: национальное руководство. Краткое издание, ГЭОТАР / Е.И. Гусев - Медиа, 2014. – 688 с.

20. Дельва В.О. Догляд за хворими у неврологічному стаціонарі / В.О. Дельва, І.Ш. Весельський - К.: Здоров'я, 1986. - 88 с.
21. Карлов В.А. Терапия нервных болезней / В.А. Карлов. - М.: Медицина. - 1996. - 653 с.
22. Карлов В.А. Эпилепсия / В.А. Карлов - М.: Медицина. - 1990. - 335 с.
23. Коструба Н.Н., Литвиненко Н.В. Черепно-мозговые нервы и симптомы их поражения: учебное пособие для студентов. / Н.Н. Коструба, Н.В. Литвиненко - Полтава, 2007. - 94 с.
24. Краткий справочник врача-невролога / А.А. Скоромец, В.П. Берснев, С.А. Громов и др.; под ред. А.А. Скоромца - СПб. : SOTIS, 2002. - 352 с.
25. Левин О.С. Основные лекарственные средства, применяемые в неврологии / О.С. Левин. - МЕДпресс-информ, 2014. - 368 с.
26. Мерхольц Я. Ранняя реабилитация после инсульта / Я. Мерхольц. - МЕДпресс-информ, 2014. - 248 с.
27. Неврология детского возраста: Болезни нервной системы новорожденных и детей раннего возраста : Эпилепсия, опухоли, травмат. и сосудистые поражения: [учебное пособие для ин-тов и фак. усоверш. врачей] / Г.Г. Шанько и др.; под общ. ред. Г.Г. Шанько, Е.С. Бондаренко. - Минск: Вышэйшая школа, 1990. - 494 с.
28. Неврология детского возраста: воспалительные и наследственные заболевания, соматоневрологические синдромы, невроты и невротоподобные состояния: учеб. пособие / под общ. ред. Г.Г. Шанько, Е.С. Бондаренко; Г.Г. Шанько, Е.С. Бондаренко, В.И. Фрейдков и др. - Минск: Вышэйшая школа, 1990. - 560 с.
29. Никифоров А.С. Частная неврология: учебное пособие для послевузовского образования / А.С. Никифоров, Е.И. Гусев. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2013. - 352 с.
30. Нервові хвороби /С.М. Віничук, Є.Г. Дубенко, Є.Л.Мачерет; за ред.С.М. Віничука, Є.Г. Дубенка. - К.: «Здоров'я», 2001. - 696 с.
31. Неврологія (структура, цілі, зміст дисципліни, принципи оцінювання, контрольні питання): довідник для студента з вивчення дисципліни / уклад.: Н.М. Грицай, В.А. Пінчук - Полтава, 2009. - 13 с.
32. Неврология / под ред. Д.Р.Штульмана, О.С. Левина, 4-е изд. -М.: Медпресс-информ. - 2005. - 944 с.
33. Никифоров А.С. Нервные болезни : учебное пособие для студ., обучающ. по спец. 06010165 - Лечебное дело, 06010365 - Педиатрия / А.С. Никифоров - М. : МИА, 2010. - 828 с.
34. Никифоров А.С., Коновалов А.Н., Гусев Е.И. Клиническая неврология - М.: Медицина. - 2002. - т.1-690 с., т.2 -777 с.
35. Пальчик А.Б. Лекции по неврологии развития / А.Б.Пальчик. - [2-е изд.]. - М.: МЕДпресс-информ, 2013. - 368 с.
36. Пальчик А.Б. Гипоксически-ишемическая энцефалопатия новорожденных / А.Б.Пальчик, Н.П.Шабалов. - М.: МЕДпресс-информ, 2012. - 368 с.

37. Петрухин А.С. Детская неврология: учебник / А.С. Петрухин. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2009. – 272 с.
38. Проскура Т.Ю. Діагностика невротичних розладів у підлітків: (методичні рекомендації)/установа-розробник: Ін-т охорони здоров'я дітей та підлітків; АМНУ, МОЗ, УЦНМІПЛР. - Київ, 2006. - 30с.
39. Проскура Т.Ю. Діагностика невротичних розладів у підлітків: (методичні рекомендації)/установа-розробник: Ін-т охорони здоров'я дітей та підлітків; АМНУ, МОЗ, УЦНМІПЛР. - Київ, 2006. – 30 с.
40. Прогноз розвитку професійних захворювань нервової системи верхнього плечового поясу та рук (ВСП, вібраційна хвороба, шийна радікулопатія) в умовах гірничорудного виробництва : (методичні рекомендації) / уклад.: Г.Б. Дворніченко, А.Б. Яценко, П.С. Базовкін, М.В. Лазарєв - К., 2008. – 14 с.
41. Пропагандистика нервных болезней: Ситуационные задачи и тесты: учебное пособие для студ. мед. вузов / под ред. Н.Н. Яхно, В.А. Парфенова. - М.: МИА, 2009. – 172 с.
42. Рентгендіагностика / під ред. В.І.Мілька. – Вінниця: Нова книга. – 2005. – 345 с.
43. Руководство по детской неврологии / под. ред. В.И. Гузевой. – М.: МИА, 2009. – 640с.
44. Скворцов И.А. Неврология развития: руководство для врачей / И.А. Скворцов. – М.: Литтерра, 2008. – 544 с.
45. Скоромец А.А. Спинальная ангионеврология / А.А. Скоромец, А. П. Скоромец, Т.А. Скоромец, Т.П. Тиссен – М.:Медпресс-информ. – 2003. – 607с.
46. Спосіб лікування діабетичної дистальної симетричної поліневропатії у хворих на цукровий діабет 2 типу : методичні рекомендації / укл.: Р.Д. Герасимчук, В.А. Гриб : установа-розробник : Івано-Франків. нац. мед. ун-т - К., 2011. – 29 с.
47. Справочник по неврологии детского возраста / Под ред. Б.В. Лебедева. - М.: Медицина, 1995. – 448 с.
48. Томас Р., Броун. Эпилепсия: клиническое руководство / Р. Томас, Броун. -БИНОМ, 2014. – 280 с.
49. Топический диагноз в неврологии. анатомия. Физиология. Клиника / Петер Дуус; Под науч. ред. Л. Лихтермана; Пер. А. Беловой и др. - М.: Вазар-Ферро, 1995. – 381 с.
50. Трошин В.Д. Неотложная неврология: руководство для врачей и студентов медицинских вузов / В. Д. Трошин - М. : МИА, 2006. – 590 с.
51. Ульрих Э.В. Вертебрология в терминах, цифрах, рисунках / Э.В. Ульрих, А.Ю. Мушкин – Спб.:Элби-СПб – 2004. – 175 с.
52. Федин А.П. Избранные вопросы базисной интенсивной терапии нарушений мозгового кровообращения: методические указания / А.И. Федин, С. А. Румянцева - М. : Интермедика, 2002. – 256 с.
53. Шевага В.М. Неврологія: підручник / [за ред. проф. В.М.Шевага, проф. А.В.Паєнок]. – Київ : «Медицина», 2009. – 656 с.

54. Шток В. Н. Справочник по формулированию клинического диагноза болезней нервной системы / В.Н. Шток - Медицинское информационное агентство (МИА), 2013. – 504 с.

### **Інформаційні ресурси**

1. [www.biblumsa.blogspot.com](http://www.biblumsa.blogspot.com)
2. [www.vertigo.ru](http://www.vertigo.ru)
3. [Rehabilitat.h12.ru](http://Rehabilitat.h12.ru)
4. <http://www.mif-ua.com/archive/mezhdunarodnyij-nevrologicheskij-zhurnal/numbers>
5. <http://neuronews.com.ua>
6. [www.med.harvard.edu/AANLIB/home.html](http://www.med.harvard.edu/AANLIB/home.html)
7. [www.brighamrad.harvard.edu/education/online/BrainSPECT](http://www.brighamrad.harvard.edu/education/online/BrainSPECT)
8. <http://www.nlm.nih.gov/>
9. <http://www.neurology.ua/>
10. <http://www.nsi.ua/>
11. <http://www.neuronet.ua/>
12. <http://www.stroke-center.gd/>
13. <http://www.veinclinic.ru/>
14. [http://www.ensinfo.org/join\\_the\\_ens/index.html](http://www.ensinfo.org/join_the_ens/index.html)
15. <http://www.efns.org/>
16. <http://www.ninds.nih.gov/>
17. <http://www.aan.com/>
18. <http://www.ccns.org/>
19. <http://neuronet.cochrane.org/>
20. <http://www.nabi.ru/>
21. <http://neurology.com.ua/>
22. <http://www.neurosite.org/>
23. [www.osdm.org](http://www.osdm.org) 1
24. <http://www.nmss.org/>
25. [www.waisman.wisc.edu/child-neuro/](http://www.waisman.wisc.edu/child-neuro/)

Розробник: к.мед.н., доцент

Т.Й. Пурденко

Зав. кафедри нервових хвороб  
з нейрохірургією та  
медичною генетикою,  
д.мед.н., професор

М.Ю. Дельва